

RAPPORT

DAGVATTENUTREDNING TILL DETALJPLAN

Västerviks sjukhusområde

Västervik, Västerviks Kommun

 RAPPORT

Uppdragsansvarig:

David Karlsson

david.karlsson@bsv.se

Handläggare:

David Karlsson

david.karlsson@bsv.se

Handläggare, Granskare:

Mats Hellman

mats.hellman@bsv.se

Datum:

2023-01-27

Projektnummer:

827704

bsv arkitekter & ingenjörer ab
Järnvägsgatan 3, 331 37 Värnamo
010-1300300
www.bsv.se
org.nr 556682-6573

Innehållsförteckning

1. SAMMANFATTNING	1
2. INLEDNING	2
BAKGRUND	2
UPPDRAG OCH SYFTE	2
STYRANDE KRAV OCH FÖRUTSÄTTNINGAR	3
Flödesdimensionering	4
Föroreningshalter	5
UNDERLAG	6
3. PLATSENS FÖRUTSÄTTNINGAR	7
OMRÅDETS LÄGE OCH TOPOGRAFI	7
GEOTEKNISKA OCH HYDROGEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN	8
ARKEOLOGI	9
AVRINNINGSOMRÅDE	10
GRUNDVATTENFÖREKOMST	12
MILJÖTEKNISKA UNDERSÖKNINGAR	12
RECIPIENT OCH MILJÖKVALITETSNORMER	13
FÖREBYGGANDE SKYDDSÅTGÄRDER FÖR KÄNSLIG YTVATTENRECIPIENT	14
RISK FÖR ÖVERSVÄMNING, SKYFALLSKARTERING	16
4. TEKNISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	20
NEDERBÖRDSDATA	20
GRUNDVATTENNIVÅER	20
BEFINTLIGT LEDNINGSNÄT	20
5. INDATA/DIMENSIONERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR	22
MARKANVÄNDNING	22
RIKTVÄRDEN OCH FÖRORENINGSHALTER I DAGVATTEN	25
6. BERÄKNINGAR	27
FLÖDEN OCH VOLYMER	27
FÖRORENINGSHALTER	28
7. SLUTSATSER OCH KOMMENTARER	30
FÖRDRÖJNING	30
RENING	30
8. TEKNISKA LÖSNINGAR	31
FÖRSLAG OCH MOTIVERING	31
9. BESKRIVNING AV DAGVATTENLÖSNINGAR	34
RÖRMAGASIN	34
REGNBÄDDAR	34
DAGVATTENKASSETTER	37
FÖRSLAG PÅ YTTERLIGARE DAGVATTENANLÄGGNINGAR	37
MAGASINSEGENSKAPER OCH YTBEHOV FÖR OLIKA TYPER AV DAGVATTENANLÄGGNINGAR	38
10. GRÖNSTRUKTUR FÖR FÖRBÄTTRAD DAGVATTENRENING	39
11. REKOMMENDATIONER, FÖREBYGGANDE SKYDDSÅTGÄRDER	41

Bilaga 1. Förslag – Dagvattenhantering etapp 5, bsv 2022-10-26

Bilaga 2. Förslag – Dagvattenhantering etapp 7, bsv 2022-10-26

Bilaga 3. Förslag – Dagvattenhantering etapp 10, bsv 2022-10-26

1. SAMMANFATTNING

Västerviks sjukhus står de närmaste årtiondena inför en omfattande utbyggnad. För att möjliggöra detta pågår arbetet med en ny detaljplan för sjukhusområdet. Detaljplanen syftar till att på ett långsiktigt hållbart sätt möjliggöra att sjukhuset utvecklas och förändras i enlighet med de mål som formuleras i Lokalstrategiplan (LOST), Region Kalmar län. Som en väsentlig del i arbetet med detaljplanen ingår denna dagvattenutredning. Sjukhusområdet erbjuder ett begränsat markutrymme, där dagvattenhantering behöver samsas med nya byggnader, installationer, parkeringsplatser, kommunikations- och grönytor m.m.

Sjukhusområdet ligger centralt och relativt högt beläget i staden och påverkas inte av eventuella havsnivåhöjningar. Denna, reviderade rapport (2023-01-27) åskådliggör datasimuleringar gjorda i programmet Scalgo Live där riskzoner för översvämning samt vattenvägar vid skyfall framgår. Utredningen påvisar ett antal lågpunkter som kan drabbas negativt vid ett skyfall där det föreligger behov av skyddsåtgärder vid riskzoner som förbättrar avledningen av överskottsvatten i samband med intensiva regnperioder. Vid detaljprojektering och höjdsättning inom sjukhusområdet ska hänsyn tas till befintliga skyfallsstråk och översvämningzoner. Grundläggningen bör anpassas efter förekommande vattenvägar. Ett huvudstråk sträcker sig från bebyggelsen nordväst om sjukhusområdet, i riktning mot öster och nordost. Beroende på tilltagande väderproblem till följd av klimatförändringar ökar behovet att anlägga byggnader på ett säkert sätt så att de inte översvämmas.

Sjukhusområdet ska genomgå flera rivnings- och ombyggnadsetapper. Utredningen redovisar nuvarande situation samt förslag till tekniska lösningar för huvudetapper 5, 7 och 10 enligt LOST. I Rapporten framgår preliminära data för volymer som behöver uppehållas samt föroreningsmängder som behöver renas inom området. Vid fortsatt detaljprojektering och utformning av platsvisa lösningar krävs förnyade beräkningar. Utredningen beskriver principer för lokalt omhändertagande av dagvatten samt klargör vilka markytor som bör reserveras för dagvattenhantering i olika skeden av sjukhusområdets utveckling.

Det finns tre kända anslutningspunkter för dagvatten från sjukhusområdet. Dagvattnet från Ellen Keyskolan uppges vara anslutet till avloppsreningsverket, men kommunen planerar att förändra anslutningen till dagvattensystemet. Det är rimligt att anta att ledningssystemet för dagvatten från sjukhusområdet är utformat för att klara ett tvåårsregn. Det samlade utflödet av dagvatten beräknas till 840 l/s (klimatfaktor 1,0). Utredningen föreslår en dimensionering som utgår ifrån 20-årsregn med klimatkoefficient 1,40. Förändringen innebär *ökad behov att inom detaljplaneområdet kunna omhänderta och fördröja ett drygt tre gånger så stort vattenflöde.*

Huvuddelen av dagvattnet föreslås leda till **rörmagasin under parkeringsplatser**. Ett större underjordiskt magasin placeras väster om Ellen Keyskolan (i den öppna ytans södra del). Följande volymer behöver fördröjas; för etapp 5: 1 200 m³, etapp 7: 1 200 m³ och för etapp 10: 1 300 m³ dagvatten. Dagvatten från parkeringsplatser leds till **regnbäddar där det fördröjs och renas**. Reningskraven är höga, eftersom avrinningen sker till havsviken Skeppsbrofjärden som historiskt sett varit belastad av kväveämnen och metaller, tidvis har det rapporterats om problem med övergödning etc.

Kravet beträffande utsläpp av dagvatten till nedströms ytvattenrecipient är att **belastningen av dagvattenföroreningar minskar**. Utredningens förslag till dagvattenrening beräknas reducera halten fosfat, metaller och oljeämnen, från nivåer delvis över tillämpade riktvärden till måttligt låga nivåer. För kväveämnen uppvisar databeräkningar en halt över Göteborgsmodellens riktvärden för särskilt känslig ytvattenrecipient. En ytterligare förbättrad dagvattenrening uppnås genom lokal markinfiltration kombinerat med anpassad grönstruktur med gräsytor, perenner, buskar och träd med möjlighet till ökat kväveupptag etc. Där så är möjligt, bör dagvatten nyttjas för styrd bevattning. Extra kvävegödselmedel bör undvikas.

Utredningen är vägledande. Om föreslagna dagvattenlösningar och riktlinjer enligt utredningen följs, uppnås målsättningen att utjämna dagvattenflödet från området och att inte påverka aktuella miljö kvalitetsnormer för ytvatten. Efterhand rekommenderas mer detaljerade beräkningar av flöde och föroreningar, som underlag för miljöanpassade tekniska lösningar. Planerad byggnation sträcker sig decennier fram i tiden. Slutetapp 10 enligt LOST antas bli verklighet under 2050-talet. Sannolikt finns det då mer utprovade tekniker med miljösmygga anläggningar för fördröjning och rening av dagvatten.

Styrande krav och förutsättningar

Västerviks kommun har i ett samarbete mellan kommunstyrelsens förvaltning, enheten för samhällsbyggnad, Miljö- och byggnadsnämnden, Västervik, samt de kommunala bolagen Miljö & Energi AB och Västerviks Bostads AB gett ut en dagvattenstrategi där principerna för dagvattenhantering listas enligt nedan:

- Uppkomst av dagvatten minimeras.
- Dagvattenflöden omhändertas och fördröjs så nära källan som möjligt med följande prioritetsordning:
 1. Lokalt omhändertagande
 2. Fördröjning nära källan
 3. Trög avledning och samlad fördröjning
- I den fysiska planeringen reserveras nödvändiga ytor för en hållbar dagvattenhantering på kvartersmark och allmän platsmark.
- Markanvisnings- och exploateringsavtal används för att tydliggöra ansvar för dagvatten vid byggnation samt vid drift- och underhåll.
- De första 10 mm i varje regn ska kunna fördröjas lokalt på kvartersmark innan avledning till allmän dagvattenledning.
- Information lämnas till fastighetsägare och abonnenter om lokalt omhändertagande, fördröjning och hållbar dagvattenhantering. Gäller både vid nybyggnation och för befintliga hus och anläggningar.
- Kommunens dagvattentaxa ger incitament för lokalt omhändertagande och låg andel hårdgjord yta.
- Förorening av dagvatten förhindras och eventuell rening sker så nära källan som möjligt.
- Vid exploatering och ombyggnation väljs material (tak, fasad, lyktstolpar, vägräcken) som inte förorenar dagvatten. Byggnadsmaterial med koppar och zink undviks. I gatumiljö undviks obehandlat zinkmaterial.
- Plastunderlag utomhus i offentlig miljö undviks. Konstgräs med pellets kräver rening innan avledning av vatten.
- Information lämnas till abonnenter om goda materialval och rutiner som kan vara positivt för dagvattenkvalitén.
- Skötsel av gator, park, parkeringar och dagvattenanläggningar sker på sådant sätt att negativ påverkan på dagvatten begränsas. Gödsling av parkmark undviks liksom användning av kemiska bekämpningsmedel.
- Snöupplag placeras i närområdet av uppsamling av snön, där goda möjligheter för infiltration ges och mark och vatten inte tar skada. Snö vid högt trafikerade trafikleder och centrumområden där ej möjlighet till infiltration finns, borttransporteras innan den blir förorenad.
- Dagvatten tillförs inte spillvattennätet.
- Kommunkoncernen är föredöme avseende hållbar dagvattenhantering. Detta gäller vid ny- och ombyggnation samt i det egna befintliga fastighetsbeståndet och omfattar goda materialval, lokalt omhändertagande/fördröjning av dagvatten och nyttjande av dagvatten som en resurs.
- Dagvattensystem dimensioneras för ett framtida klimat.

Vid ny bebyggelse gäller

- Branschstandard för allmänna anläggningar följs.
- Den lokala riktlinjen för dagvattenhantering vid kvartersmark som arbetas fram följs vid byggprojekt inom kommunkoncernen.
- Ytliga avrinningsvägar vid extrema regn beskrivs och anpassningar sker så att negativa effekter på byggnader med mera undviks.

Vid befintlig bebyggelse gäller

- Det planeras för sekundära avrinningsvägar i områden som drabbats av översvämning.

Ifrån Västervik Miljö & Energi AB (VMEAB) har följande specifika synpunkter på arbetet med dagvatten på sjukhusområdet kommit fram:

”Med tanke på sjukhusområdets storlek och att andelen hårdgjorda ytor är hög ser vi gärna att man i planarbetet utreder hur dagvattnet tas om hand i dag och att man planerar för att kunna ta hand om dagvatten inom fastigheten. Vi har svårt att ge krav på utflöde till befintligt ledningsnät. Dimensioneringsprinciper att utgå ifrån i en dagvattenutredning kan vara:

- Antagande att inte mer dagvatten får släppas ut jämfört med hur mycket som släpps ut i dagsläget. Men vi ser helst att fastigheten tar hand om mer dagvatten än vad den gör i dagsläget (utan att veta hur mycket det är, om ens något). Detta får därför ses som ett minimikrav.
- Antagande att 10 mm nederbörd per m²/reducerad area ska fördröjas. I enlighet med kommunens dagvattenstrategi där utgångspunkten är att dagvatten ska tas om hand och fördröjas så nära källan som möjligt.”

Efter möte med Västerviks kommun 2021-06-22 kom följande synpunkter fram:

”Vi har förståelse för att det är många byggnader på sjukhusområdet och att det kan vara svårt att få plats med att ta hand om dagvattnet. Vi vill dock att man gör vad man kan för att fördröja och rena dagvatten”.

Dagvattenutredningen utgår ifrån ovanstående krav och önskemål och ger utifrån beräknade volymer förslag på fördröjning och rening samt lämpliga platser för dessa åtgärder.

Flödesdimensionering

Beräkningar av flöden och föroreningar görs för föreslagna förändringar av byggnader enligt situationsplan.

Vid beräkning av framtida dagvattenflöde och erforderliga magasinsvolymer från området utgår man från svenskt vatten P110, och ett 20-års regn blir då dimensionerande. Detta eftersom sjukhusområdet kan klassas som tät bostadsbebyggelse, se tabell 1.

Tabell 1. Utdrag ur Svenskt Vatten P110 om återkomsttider för olika bostadsbebyggelser.

Nya duplikatsystem	VA-huvudmannens ansvar		Kommunens ansvar
	Återkomsttid för regn vid fylld ledning	Återkomsttid för trycklinje i marknivå	Återkomsttid för marköversvämning med skador på byggnader
Gles bostadsbebyggelse	2	10	> 100 år
Tät bostadsbebyggelse	5	20	> 100 år
Centrum- och affärsområden	10	30	> 100 år

Beräkningar görs även för regn med andra återkomsttider. För att ta höjd för framtida scenarier med betydligt större nederbördsmängder används klimatfaktorn 1,40 enligt önskemål från Västerviks kommun. Den höga klimatfaktorn motiveras av den samhällskritiska verksamheten som ett sjukhus är.

Sjukhusområdet mynnar ut i flera olika dagvattenserviser som går till olika områden. För att beräkna hur mycket dagvatten man kan släppa ut i dessa punkter utgår utredningen från att befintligt ledningsnät är dimensionerat för ett tvåårsregn med klimatfaktorn 1,0. Ett nytt ledningsnät dimensioneras normalt för ett 10-årsregn men här rör det sig om ett äldre befintligt nät dimensionerat för mindre regnmängder. Att räkna på detta sätt säkerställer att flödet inte ökar efter en nybyggnation jämfört med idag.

Mellanskillnaden som uppstår mellan ett tvåårsregn utan klimatfaktor och ett 20-årsregn med klimatfaktor ska alltså fördröjas inne på området.

Föroreningshalter

Västerviks kommun har inte antagit några egna riktvärden för föroreningar i dagvatten. Utredningen använder därför riktvärden från Riktvärdesgruppen från Stockholms län som jämförelsevärden. Dessutom tillämpas mer moderna stränga riktvärden, den s.k. Göteborgsmodellen för dagvattenutsläpp till mycket känslig till känslig ytvattenrecipient.

Underlag

Dagvattenutredningen har utgått från följande material/ handlingar:

- Situationsplan för ny exploatering, Upprättad av Atrio arkitekter
- Föreslagen plankarta Läkaren 9 och 11 (under arbete)
- Dagvattenstrategi – Västerviks kommun, antagen av KF 2020-05-25
- Grundkarta, Västerviks kommun.
- Karta med befintligt VA, Västervik Miljö & Energi AB
- Grönstrukturplan, WSP
- Parkeringsplan, Sweco
- PM Markmiljö – Provtagning av jord och länsvatten från provgropar, Fastighet Läkaren 9 i Västerviks kommun.
- Miljöteknisk undersökning Läkaren 9, 11 m.fl., Västerviks sjukhusområde, Kartläggning av föroreningar i markgas samt inomhusluft, BSV ark. & ing. ab, okt. 2022
- Förslag till riktvärden för dagvattenutsläpp, riktvärdesgruppen, f.d. Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting 2009.
- Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till dagvattennät och recipient Miljöförvaltningen, Göteborgs stad, R2020:13.
- Reningskrav för dagvatten PM, Miljöförvaltningen, Göteborgs stad 2021-03-11
- Dagvattenhantering, riktlinjer för parkeringsytor, Stockholm stad 2016
- Dagvattenhantering, riktlinjer för kvartermark i tät stadsbebyggelse, Stockholm stad 2016
- Publikation P110, Svenskt Vatten, 2016.
- Rekommendationer vid val av nederbördsstatistik för dimensionering av dagvattensystem, SMHI Svenskt Vatten, 2020.
- StormTac. Beräkningsprogram för beräkningar av dagvattenflöden och föroreningshalter i dagvatten.
- SCALGO Live. Beräkningsprogram för skyfall och rinnvägar.
- Dataserier med korrigerade normalvärden för perioden 1991–2020, SMHI.
- Jordartkarta, SGU, hämtad 2022-05-04.
- Genomsläpplighetskarta, SGU, hämtad 2022-05-04.
- Viss-vatteninformationssystem Sverige, hämtad 2022-05-04.
- Muntlig och skriftlig kontakt med Västerviks kommun.

3. PLATSENS FÖRUTSÄTTNINGAR

Områdets läge och topografi

Planområdet är beläget centralt i Västervik. Det avgränsas av en större parkeringsplats och Sankt Petrikyrkan i öster, järnvägen i söder och ett villaområde, kyrkogård och parkeringshus i norr. Inom området finns ett stort antal sjukhusbyggnader samt Ellen Key-skolan i den norra delen.

Figur 2. Översiktlig karta av planområdet markerat med svart linje.

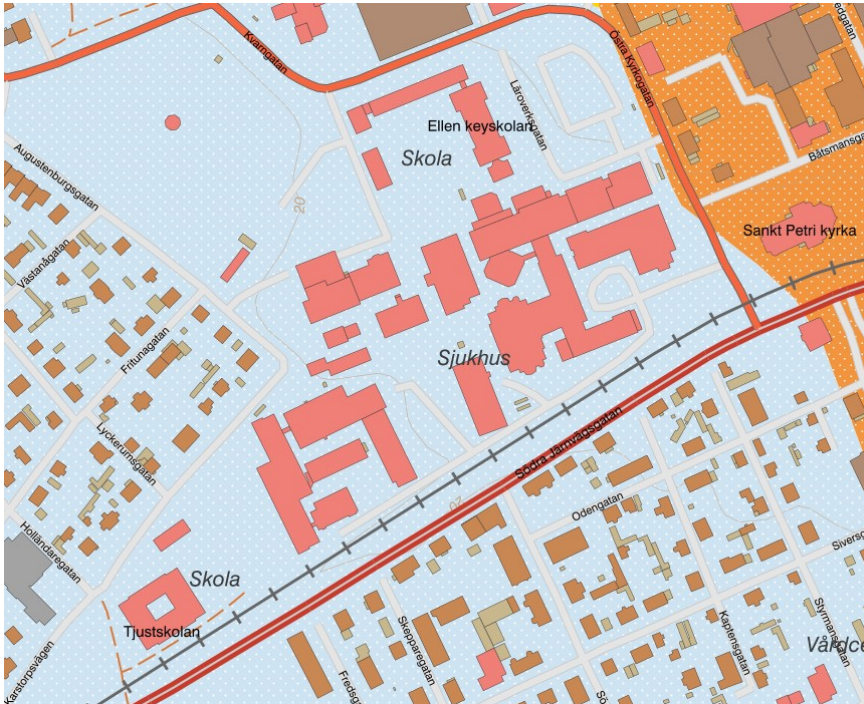
Sjukhusområdet är ca 90 365 m² stort och relativt flackt. Marknivån ligger mellan 15 och 23 meter över havsnivån. De lägsta nivåerna återfinns i områdets östra delar medan de högsta nivåerna återfinns i den västra delen.

Inom planområdet finns ingen anlagd större lokal fördröjning eller hantering av dagvattnet. Det finns dock grönytor i form av gräsytor och parkmark som ger en viss fördröjning och rening av dagvattnet.

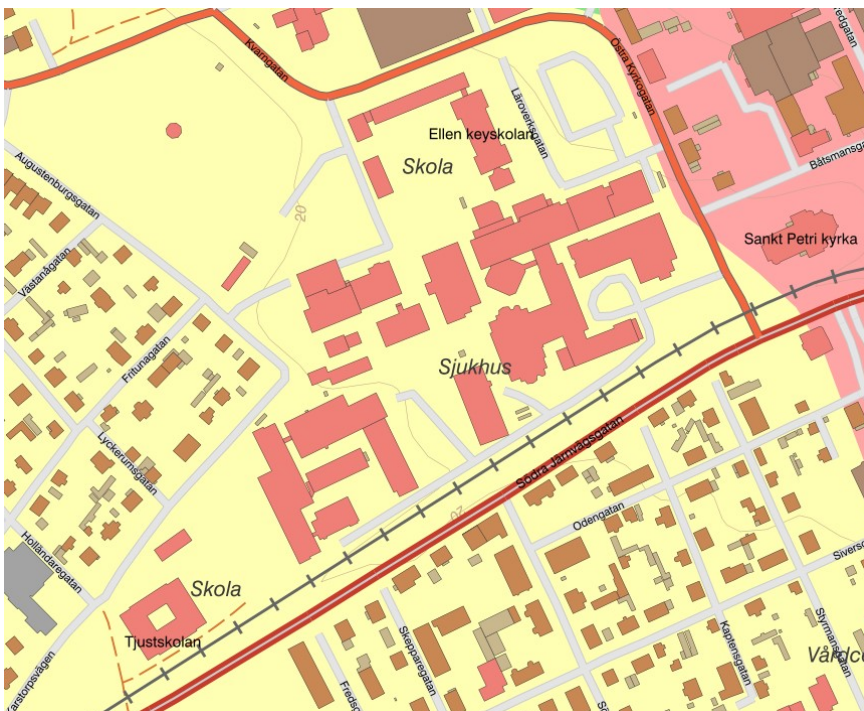
Området avvattnas med dagvattenledningar till kommunens dagvattennät som mynnar ut i Skeppsbrofjärden. Ytvattenrecipienten utgör en del av havet, med den yttre Gamlebyviken väster om sig, se figur 7.

Geotekniska och hydrogeotekniska förhållanden

SGU:s översiktliga jordartskartering visar att planområdet mestadels består av sandig morän. En mindre del i västra området består av postglacial sand. Morän är ett material som har bildats av inlandsisen och består av blandat material. Den delas upp i olika benämningar utifrån vad den består av. Postglacial sand är sand avsatt efter den senaste istidens slut. Se följande kartor över jordarternas utbredning samt markens genomsläpplighet för dagvatten.

Figur 3. Bilden visar jordarter i området. Blå område med vita prickar anger sandig morän, orange område öster om sjukhusområdet anger postglacial sand. (SGU 2022)

Figur 4. Bilden visar jordens genomsläpplighet för dagvatten. Gult anger en medelhög genomsläpplighet och rött visar hög kapacitet för markinfiltration. (SGU 2022)

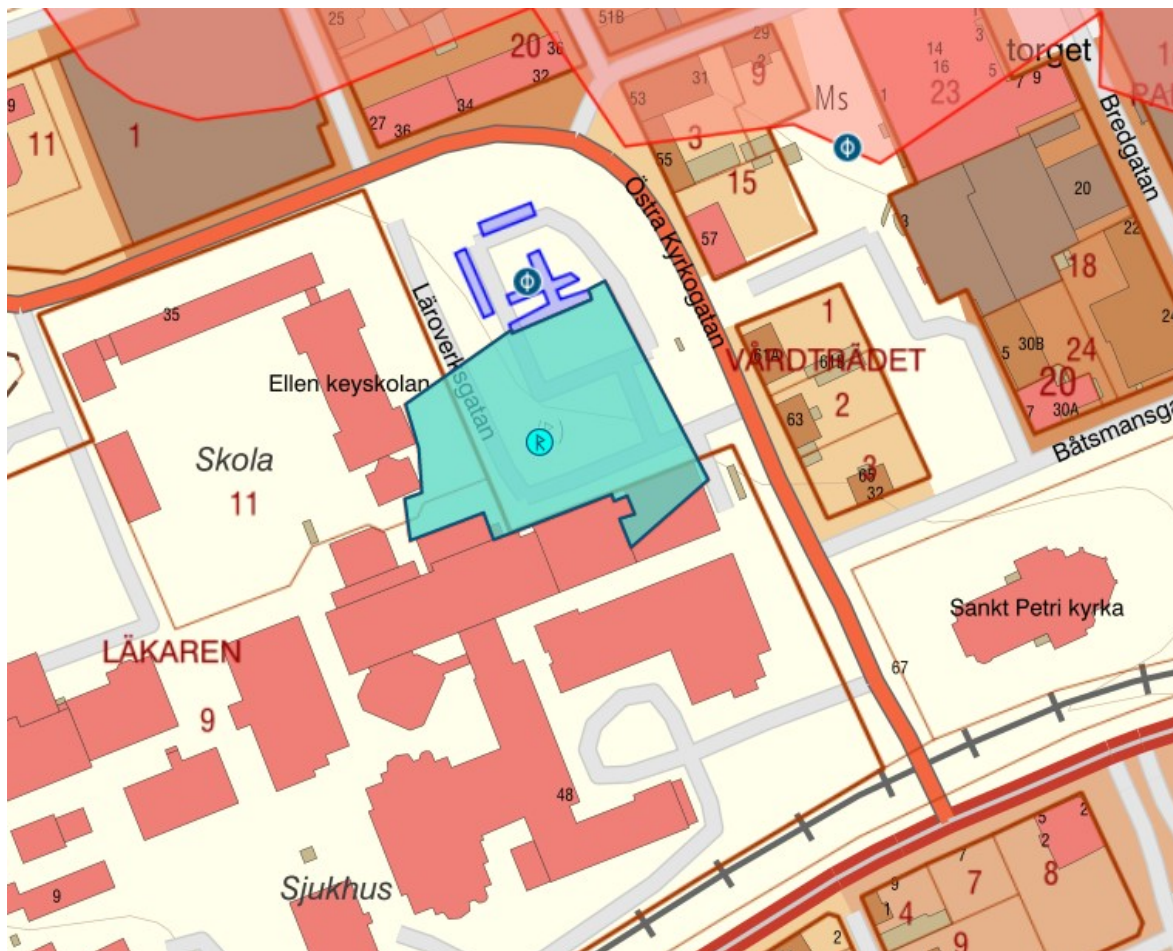
Data från SGU:s översiktliga kartering indikerar goda förhållanden för lokal dagvatteninfiltration. Geologisk karta över området visar att genomsläppligheten är medelhög inom sjukhusområdet. Med hänsyn jordartsförhållanden samt tillräckliga skyddsavstånd till grundvattennivån visar sig infiltration av dagvatten vara väl genomförbart.

Förutom en begränsad förorenings spridning av klorerade kolväten via grundvatten (i områdets sydvästra del), finns inga uppgifter om förorenade marklager som innebär eventuell nackdel vid tillämpning av lokala infiltrationslösningar.

Det har inte genomförts någon större geoteknisk undersökning av hela sjukhusområdet. En heltäckande geoteknisk undersökning kombinerat med miljöprovtagning rekommenderas, med syfte att få en mer detaljerad bild av markförhållanden avseende stabilitet och ev. markföroreningar.

Arkeologi

Strax intill detaljplaneområdets nordöstra del, där det nu är en parkeringsplats, fanns en pestkyrkogård som enligt Fornsök (Riksantikvarieämbetet) sträcker sig under den östra delen av nuvarande hus 11, se följande karta.

Figur 5. Bilden visar utbredningen av den gamla pestkyrkogården i områdets nordöstra del.

Avrinningsområde

Planområdet ligger inom huvudavrinningsområdet "mellan Storån och Botorpsströmmen", se följande karta, figur 6.

Figur 6. Bilden visar huvudavrinningsområdet "mellan Storån och Botorpsströmmen", röd markering, för dagvatten som planområdet ingår i.

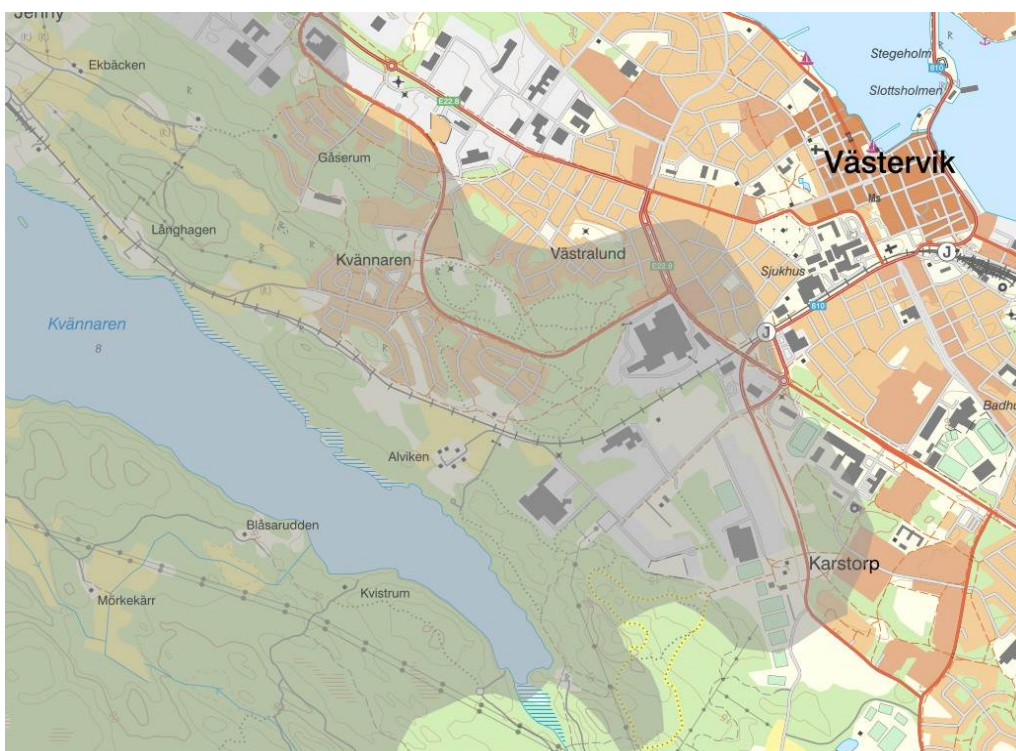
Västerviks sjukhus har för närvarande tre olika anslutningspunkter för dagvatten. Två av dem ansluter till en gemensam dagvattenledning som har sitt utlopp i havet strax söder om Strömsholmens kanal. Den tredje anslutningspunkten ansluter till en dagvattenledning som har sitt utlopp ca 400 meter söder om Strömsholmens kanal.

Västerviks sjukhus befinner sig, enligt VISS, i delavrinningsområde "Rinner mot Yttre Gamlebyviken" men mottagande recipient för anslutna dagvattenledningar är recipienten/ vattenförekomsten "Rinner mot Skeppsbrofjärden", se figur 7.

Figur 7. Bilden visar avrinningsområde "Rinner mot yttre Gamlebyviken" som grå markering och vattenförekomsten Skeppsbrofjärden som blå markering. Yttre Gamlebyviken ligger väster om Skeppsbrofjärden. Utsläppspunkter där dagvattnet från sjukhusområdet mynnar ut är markerade som blå punkter.

Detaljplaneområdets västra del gränsar till avrinningsområdet "utloppet av Kvännaren" (se nedan figur 8). Förslag har framförts att överföra dagvattnet (i helhet eller del av volymen), med självfall eller genom pumpning västerut för att kunna rena det i ett planerat våtmarksområde, innan det slutligen avleds till sjön Kvännaren. Anledningen är att minska belastningen på Skeppsbrofjärden. Huruvida dessa planer blir verklighet i framtiden är oklart och dagvattenutredningen behandlar inte detta alternativ mer ingående.

Figur 8. Bilden visar avrinningsområde "utloppet av Kvännaren" som grå markering

Grundvattenförekomst

Planområdet ingår enligt VISS inte i någon namngiven grundvattenförekomst. Enligt SGU är grundvattentillgången i jordlagren liten eller ingen (<1 l/s, <ca 80 m³/d) samtidigt tämligen goda grundvattenflöden i urberget under jordlagren (600–2 000 l/h, ca 15–50 m³/d).

Miljötekniska undersökningar

Markundersökningar inför byggnation av ny byggnad för psykiatri

För sjukhusområdet som helhet saknas en strategisk och heltäckande kartläggning av föroreningar i jord och grundvatten. En mindre miljöteknisk undersökning gjordes under år 2021 i samband med byggnationen av ny byggnad för specialistpsykiatri. Resultaten påvisade låga till mycket låga föroreningshalter i sex jordprover avseende metaller, PAH:er, oljeämnen. Samtliga halter låg under riktvärden för Känslig Markanvändning och utifrån nyttjande av överskottsmassor påvisade analyserna så låga halter att de klarade Naturvårdsverkets haltnivåer för mindre än ringa risk, MRR. Betydande halter föroreningar förekom i s.k. länsvatten, dagvatten och ytligt grundvatten, påverkat av markarbeten.

Laboratorieanalyser av länsvatten från provgrop 1 gav låga halter, medan länsvatten i provgrop 2 visade sig vara förorenat av metaller, höga till mycket höga halter av arsenik (As), bly (Pb), krom (Cr), Nickel (Ni), kadmium (Cd), zink (Zn), koppar (Cu), barium (Ba) enligt SGU:s bedömningsgrunder för grundvatten. Sweco uppger som förklaring till de höga metallhalterna att provet rörde grumligt vatten med analys av ofiltrerat vatten.

” Påträffade halter föranleder ingen åtgärd utöver kontroll vid schaktning och behandling av läns-hållningsvatten. En lämplig behandling avseende metaller kan vara sedimentering.

Men innan länsvattnet får släppas ut till ledningsnätet eller recipient ska provtagning utföras och analysresultaten ska uppfylla myndighetens krav. ”

Analys av klorerade kolväten i markgas samt i inomhusluft

Under september 2022 genomfördes en kartläggning avseende organiska föroreningar i markgas samt i inomhusluft inom olika zoner och byggnader (källare, kulvertar) inom Västerviks sjukhusområde. Se Rapport ” Miljöteknisk undersökning Läkaren 9, 11 m.fl., Västerviks sjukhusområde, Kartläggning av föroreningar i markgas samt inomhusluft, bsv ark. & ing. ab, okt. 2022 ”.

Undersökningen omfattade 12 mätpunkter för analys av markgas samt 8 mätpunkter för kartläggning av kemisk luftkvalitet i befintliga inomhusmiljöer (källare och kulvertar).

” I markgasen konstateras generellt låga värden för tetrakloreten, det ämne som förekommer mest i grundvattenanalyser från grundvattentrör i den västsydvästra delen av sjukhusområdet.

Ett viktigt undantag förekommer: Vid provpunkt L i markzonen (underkulvert) vid den södra delen av Hus 12 noteras avvikelser med hög halt tetrakloreten, men endast spårhalt trikloreten.

Resultaten från porgasmätningen indikerar hur en föroreningsplym av f.d. kemtvättmedel från den nedlagda verksamheten delvis transporterats via grundvatten, korsandes spårområdet.

Grundvattenriktningen antas vara mot nordnordost. ”

” Analysdata påvisar mycket låga till låga halter av klorerade kolväten i potentiellt exponerad inomhusluft. Även halt oljeämnen är relativt låg och medför inga behov av förebyggande skyddsåtgärder. Vid en jämförelse med kvalitetskrav för klorerade kolväten och oljeämnen i inomhusluft visar sig uppmätta halter med stor, betryggande marginal klara mål och riktvärden. ”

Recipient och Miljökvalitetsnormer

Vattenrecipient

Sjukhusområdet är anslutet till det kommunala ledningssystemet för dagvatten som mynnar ut i vattenförekomsten Skeppsbrofjärden. Se karta, figur 7.

Ytvattenförekomst – Skeppsbrofjärden

Grundvattenförekomst – uppgift saknas, yttre Gamlebyviken eller Skeppsbrofjärden

Miljökvalitetsnormer (MKN)

En miljökvalitetsnorm för vatten beskriver den kvalitet en så kallad vattenförekomst ska ha uppnått vid en viss tidpunkt. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå det som inom vattenförvaltning kallas god status.

En norm anger en lägstanivå. Vattenförekomsten får alltså inte påverkas av en verksamhet på så sätt att kvaliteten blir sämre än den status som anges i normen.

Följande information är hämtad från webbsida VISS, Vatteninformationssystem för Sverige avseende miljökvalitetskraven för Skeppsbrofjärden.

Kvalitetskraven för Skeppsbrofjärden ska enligt miljökvalitetsnormerna uppfylla följande krav:

- God ekologisk status 2027
- God kemisk ytvattenstatus, med undantag i form av mindre strängt krav för bromerade difenyletrar (PBDE) och kvicksilver. Halterna av dess miljögifter ska inte öka.

Ekologisk status för Skeppsbrofjärden bedöms i dagsläget till måttlig med hög tillförlitlighet. Statusklassningen avgörs i första hand på att vattenförekomsten är påverkad negativt av övergödning. Bedömningen är baserad på mängden växtplankton och näringsämnen. Även s.k. fysisk påverkan i vattenområdet gör att kravet på god ekologisk status inte uppfylls. Problem som anges är "morfologiska förändringar och kontinuitet" och "flödesförändringar", d v s vandringshinder för vattenlevande arter, negativt påverkade bottenstrukturer m.m.

Skeppsbrofjärden bedöms inte uppnå statusklassningen god kemisk ytvattenstatus med avseende på bromerade difenyletrar (PBDE), kvicksilver (Hg), bekämpningsmedlen antracen och TBT. Liknande miljöproblem gäller för många vattenområden i södra Sverige.

Riskbedömning för Skeppsbrofjärden, Vatteninformationssystem för Sverige VISS

Ekologisk status - Ytvatten

Flödesförändringar:	risk föreligger
Miljögifter (bisfenol A):	osäkert
Morfologiska förändringar och kontinuitet:	risk föreligger
Övergödning p.g.a. belastning av näringsämnen:	risk föreligger

Kemisk status - Ytvatten

Miljögifter (antracen):	risk föreligger
Miljögifter (benso(a)pyrene):	osäkert
Miljögifter (bromerad difenyleter (PBDE)):	risk föreligger
Miljögifter (di(2-ethylhexyl) ftalat (DEHP)):	osäkert
Miljögifter (kvicksilver och kvicksilverföreningar):	risk föreligger
Miljögifter (PFOS - perfluoroktansulfonsyra och dess derivater):	osäkert
Miljögifter (PFOS - perfluoroktansulfonsyra och dess derivater):	osäkert
Miljögifter (tributyltenn föreningar (TBT)):	risk föreligger

Slutsats: Långt gående dagvattenrening med syfte att särskilt minska halterna av övergödande ämnen i dagvatten, i första hand kväveämnen (nitrat och ammonium) i andra hand fosfat.

Förebyggande skyddsåtgärder för känslig ytvattenrecipient

Följande information och förslag på förebyggande skyddsåtgärder är hämtade från "Slutrapport Havsmiljö Gamlebyviken 4 - Övergödning som en resurs 2017–2019, Västerviks kommun, LOVA/ Lokala Vattenvårdsprojekt, Havs- och Vatten-myndigheten och Länsstyrelsen i Kalmar län." Rapportens beskriver strategier för att uppnå minskad övergödning i de havsområden som närmast berör Västerviks stad.

Delar av rapportens slutsatser och åtgärdsförslag kan appliceras på aktuell dagvattenutredning för Västerviks sjukhusområde, men samtidigt ska påpekas att det renade dagvattnet normalt inte kommer att släppas till den yttre Gamlebyviken, utan istället Skeppsbrofjärden där omsättningen på ytvatten är bättre och risker för negativ ekologisk påverkan lägre.

1. Förbättra kustvattnet och minska övergödningen genom återvinning av näringsämnen."
Det är betydligt lättare och mer kostnadseffektivt att fånga näringen genom åtgärder på land än i havet. Åtgärder ska göras på rätt ställe och på rätt sätt.

2. Behåll näringen på fältet genom effektivt växtnäringsutnyttjande, förbättrad markstruktur, minskad erosion, minskad markpackning, öka markbiologin, öka bördigheten i marken.

Västerviks sjukhusområde: Inom detaljplaneprocessen redovisar dagvattenutredningen effektiva markåtgärder som reducerar oönskad läckage av närsalter från detaljplaneområdet till nedströms liggande ytvattensystem, i första hand kväveämnen nitrat och ammonium, men även fosfor.

3. Stoppa näringen innan den når havet (tvåstegsdiken, fosfordammar och dagvattendammar)

Västerviks sjukhusområde: Förslag till miljömässig dagvattenhantering inom Västerviks sjukhusområde grundas på lokalt omhändertagande av dagvatten från tak- och framför allt asfaltytor, reningslösningar med markinfiltration inom anpassade zoner (markmikrobiella processer), upptag av näringsämnen i växande biomassa, rening via underjordiska rörmagasin/filterkassetter samt regnbäddar och lokal markinfiltration.

4. Ha en bredd i åtgärdsarbetet och inkludera biotopvård... och kulturmiljöfrågor

Västerviks sjukhusområde: Huvudmannen Region Kalmar län föreslås ansvara för långsiktigt hållbar vård av biotoper och kulturmiljöer inom Västerviks sjukhusområde. I arbetet integreras nya dagvatten-anläggningar för ökat kvarhållande och rening av dagvatten.

Dagvattenutredningen för Västerviks sjukhusområde har tagits fram som viktig del av Lokalstrategiplanen LOST samt den nya detaljplanen. Ekologiska metoder för dagvattenrening har stämts av med utformningen av en Grönstrukturplan som ska finnas med i olika etapper av detaljplanens förverkligande. I planen anges hur tak och väggpartier inom sjukhusområdet kan nyttjas med syfte att stärka den biologiska mångfalden samt förbättra dagvattenreningen för närsalter, tungmetaller samt organiska miljögifter såsom oljeämnen, polyaromatiska kolväten etc.

Skötsel av grönstrukturer föreslås integreras med åtgärder som stärker upplevelsen av kulturmiljövärden, periodisk tillsyn och underhåll av dagvattenanläggningar; brunnar, magasin och ledningar m.m.

5. Åtgärdsprogram med utgångspunkt från modellerad belastning och åtgärdsbeting för vattendraget i dialog med markägare/lantbrukare. SWOT-analys på fält/vattendragsnivå tillsammans med markägare, näringsidkare m.fl. som är berörda eller inblandade.

Västerviks sjukhusområde: MKB:s/ dagvattenutredningens förslag till verksamma åtgärder som minskar belastningen av närsalter till Skeppsbrofjärden integreras i det Åtgärdsprogram för minskad övergödning som tas fram av Västerviks kommun och Länsstyrelsen i Kalmar län. Region Kalmar län avser att vara föregångare med förebyggande skyddsåtgärder för minskning av negativa effekter från dagvatten – detta trots att sjukhusområdet endast utgör en mindre andel av miljö-belastningen.

6. Minska näringsförlusterna genom att ge grödorna bra förutsättningar att ta upp den näring som finns i markprofilen. "...skapa ekosystemtjänster som gynnar produktionen."

Västerviks sjukhusområde: Metoder som stärker etableringen av verksamma växtzoner inom lämpliga zoner av sjukhusområdet, biomassa som fungerar med upptag av näringsämnen under en så stor del av året som möjligt. Grönstrukturplan för sjukhusområdet grundas på växt- och sortval för ökat upptag av kväveämnen, fosfor, metaller och organiska ämnen.

7. Skapa bra infiltration för att minska ytavrinningen av vatten. "...strukturen i jorden blir bättre, och skadegörarnas naturliga fiender trivs i buffertzonerna till tvåstegsdiken." "Minska risken för översvämningar genom bra dränering och markstrukturskapande åtgärder som t.ex. dränering, strukturkalkning och kalkfilterdiken."

Västerviks sjukhusområde: Som komplettering till underjordiska rörmagasin föreslås markkytor som vid behov nyttjas för ytterligare rening; regnbäddar och/eller svackdiken. Framtida lösningar med långsiktig kapacitet till effektiv markinfiltration av förorenat dagvatten.

8. Sträva efter... översvämningssoner som buffrar vid höga flöden, t.ex. tvåstegsdiken. Minska erosionen genom att skapa gröda ridåer mot vattendragen genom bra etablerade grödor och ett växttäck som stoppar upp vattnet vid höga flöden.

Västerviks sjukhusområde: Dagvattenutredningen/ denna rapport bör kompletteras med lösningar vid s.k. skyfall; hur markkytor inom detaljplaneområdet kan nyttjas med syfte att under timmar till dygn dämna och uppehålla dagvatten. Målsättningen är att även vid skyfall miljömässigt kunna omhänderta påverkat dagvatten och därmed begränsa mängden orenat vatten som avleds (direkt) till ytvatten-recipienten den yttre Gamlebyviken.

Biologisk rening av dagvatten

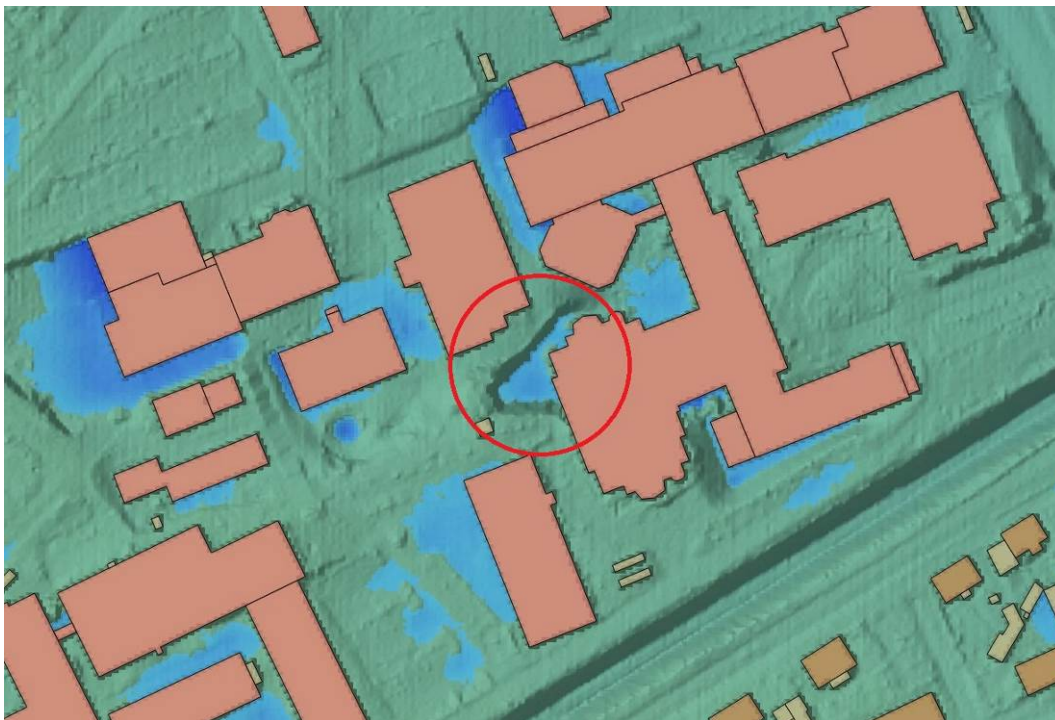
Möjligheten att integrera buskar och träd i en aktiv strategi för lokalt omhändertagande av dagvatten; kvarhållande effekter för minskade dagvattenflöden samt biologisk rening/reduktion av kväveämnen, fosfor, metaller samt PAH:er och oljeämnen.

Risk för översvämning, skyfallskartering

Det förekommer ingen risk för översvämning från sjöar och vattendrag då inga sådana förekommer på området. Någon risk för översvämning från havet föreligger inte heller eftersom detaljplaneområdets lägsta del i nordost ligger på nivån +15 m över havet.

Med hjälp av SCALGO Live har en skyfallsanalys gjorts för nuvarande situation på området. SCALGO Live är ett webbaserat GIS-program som gör analyser av terrängdata. Programmet har använts för att kunna identifiera lågpunkter, instängda områden, dess vattendjup samt vattnets rinnvägar vid ett skyfall. SCALGO Live visar hur vatten rinner och ansamlas på ytan vid valbara regndjup. I dagvattenutredningen för Västerviks sjukhusområde har Scalgo Live använts för att identifiera lågpunkter och instängda områden intill byggnader, vattendjup samt vattnets rinnvägar vid ett skyfall. Det är viktigt att beakta att databeräkning och modellering med Scalgo är en förenkling av verkliga förhållanden. Storleken på vattenflödet visas inte, utan endast flödets riktning i landskapet samt var överskottsvatten samlas och blir stående. Scalgo visar hur regnvatten rinner och ansamlas på markytan vid varierande regnmängder. Programmet tar inte hänsyn till hur vatten magasineras under mark, hur dagvattnet magasineras i ledningar, ledningsgravar eller underjordiska magasin m.m.

Datamodelleringar har gjorts för regnmängder på 10 mm och 50 mm. Ett skyfall definieras av SMHI som ett regn med en nederbörds mängd på 50 mm eller mer.

Figur 9. Karta på markområden som visar instängda och lågt belägna markytor. Exemplet är ett utdrag från Scalgo Live och visar vattenansamlingar vid ett regndjup av 10 mm (motsvarande ungefär ett 10-årsregn). Observera att datasimuleringen är gjord utifrån förhållanden innan den nya psykiatribyggnaden uppfördes.

Instängda områden

Det finns ett antal instängda områden som kan drabbas negativt vid skyfall. Särskilt markområdet söder om hus 4, väster om hus 20 och 1 (inringat med rött i figur 9) då det inhyser en teknisk anläggning. En närmare utredning rekommenderas avseende detta område. Detta för att kunna svara på frågor om vattnet kan stoppas från att nå detta område, pumplösningar m.m.

Foto. Sänkan vid Hus 20

Foto. Sänkan vid Hus 20 mot Hus 04, 01

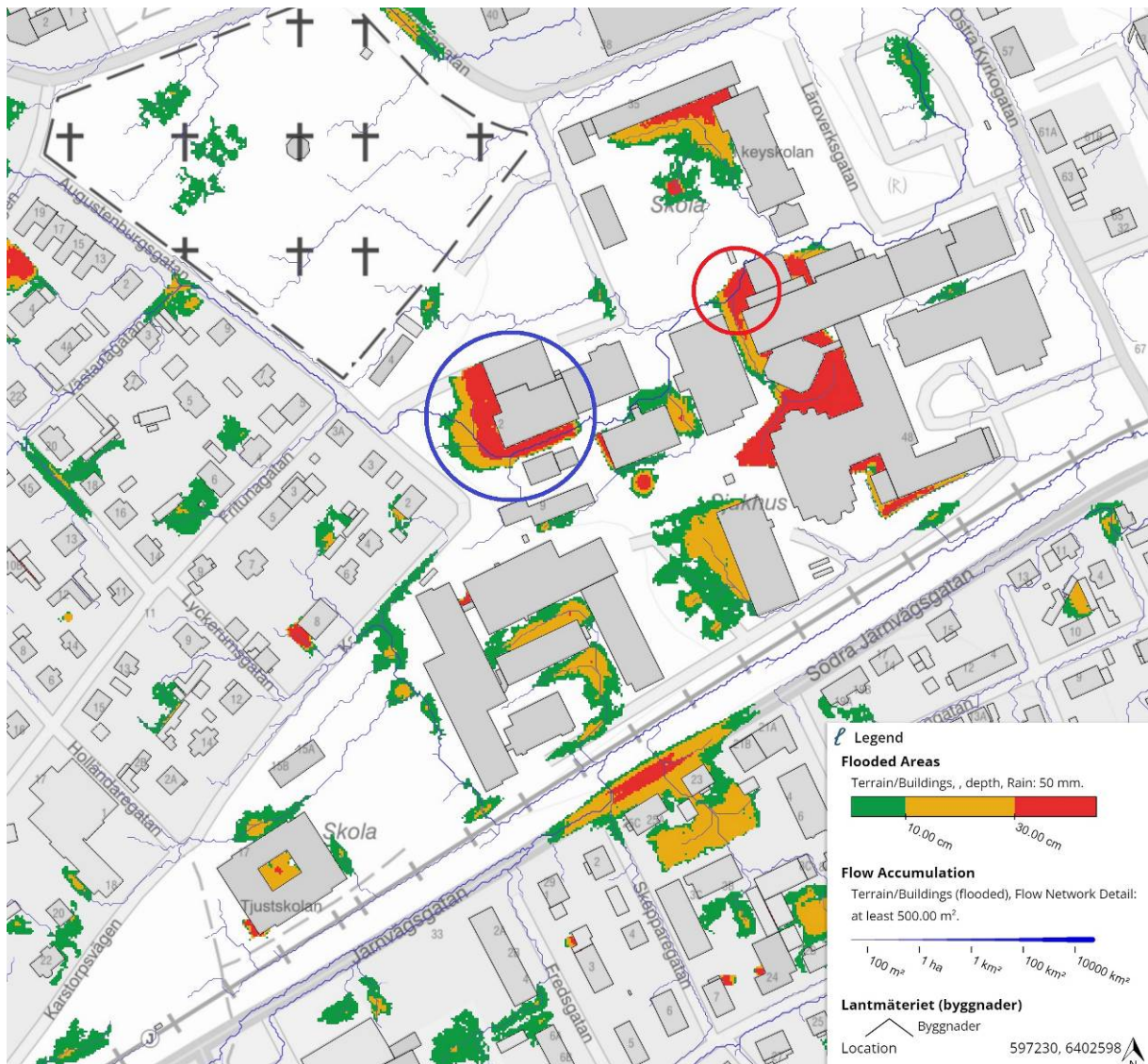
Foto: Vid Hus 20 mot sydväst. Innesluten lågt liggande markzon invid ställverk, risk vid skyfall

Figur 10 och 11. Datasimulering i program Scalgo. Skyfall 50 mm vattenmängd. Röda områden anger stor risk för översvämning med vattenproblem, gult anger måttlig risk.

Stora mängder dagvatten bör kontrolleras vid skyfall, syftet är att genom förebyggande skyddsåtgärder minimera risken för vattenskador.

I figur 10 och 11 framgår lågpunkter inom sjukhusområdet. Röd färg anger stor risk för översvämning/vattensamling invid byggnad samt gul färg måttlig risk för översvämning.

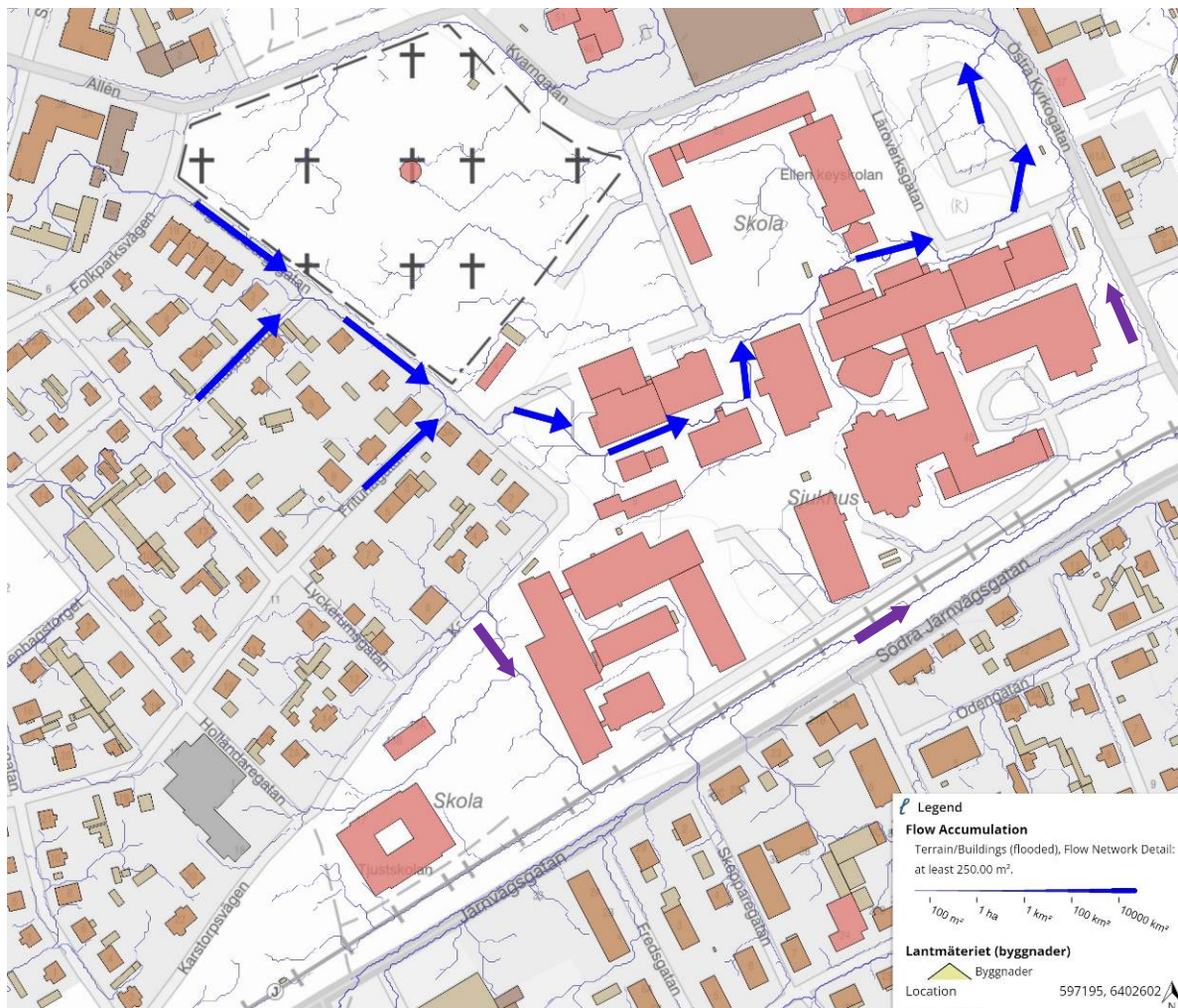

Figur 10. Karta över områden som visar vattensamlingar samt rinnvägar vid ett regndjup av 50mm. Utdrag från Scalgo Live. Riskzoner förekommer vid Hus 17 (blå ring) samt vid Hus 11 (röd ring). Observera att datasimuleringen är gjord utifrån förhållanden innan den nya psykiatribyggnaden uppfördes.

Rinnvägar

Med Scalgo Live visas rinnvägar utifrån markhöjder. Programmet tar inte hänsyn till att vattnet kan ta andra vägar via, t.ex. via dagvattenbrunnar m.m. Vid ett skyfall antas ledningssystemet vara mättat och vattnet enbart följa terrängen. Figur 10 samt 11 påvisar rinnvägar vid skyfall.

Dagvatten från bostadsområdet väster om sjukhusområdet kan, enligt Scalgo Live, ta sig in på sjukhusområdet och rinna mot öster-nordost och vidare ut till parkeringsplatsen vid Läroverksplan, nordost om området. När överskottsvatten tar sig in på sjukhusområdet bidrar det till att fylla lågpunkten vid Hus 17 med vatten. Denna lågpunkt är en inlastning med garageportar där regnvatten kan ta sig in i byggnaden. När markzonen är utfylld tar sig dagvattnet vidare i en öst-nordostlig riktning genom området och bidrar med att fylla upp lågpunkten vid Hus 11.

Figur 11. Karta på ytvattnets rinnvägar vid ett skyfall. Utdrag från Scalgo Live. Vatten från bostadsområdet väster om sjukhuset kan ta sig in på sjukhusområdet och rinna igenom det i en östlig riktning (se blå pilar), mot den lägre belägna markzonen i detaljplanens nordöstra hörn. Ett mindre skyfallsstråk identifieras som bl.a. berör markzonen strax väster om Hus 12 (se lila pilar).

Dagvattenutredningen påvisar ett behov att vid nybyggnation beakta och vidta förbyggande skyddsåtgärder med avseende på den identifierade rinnvägen (skyfallsstråk) från väster till öster. Risker för problem i samband med skyfall/översvämning ska beaktas så att byggnader och andra konstruktioner i närheten av denna rinnväg inte placeras för lågt.

En anpassning till detta skyfallsstråk kan även ha betydelse vid detaljprojektering av lösningar för lokalt omhändertagande av dagvatten, styrning till underjordiska magasin etc.

Förutom det ovan beskrivna stora skyfallsstråket, identifierar beräkningar i Scalgo även en rinnväg som löper från bostadsområdet mot järnvägen, strax väster om Hus 20, söderut mot järnvägen. Skyfallsstråket följer därefter järnvägen mot nordost, för att vid den östra gränsen av sjukhusområdet vika norrut utmed den västra sidan av Östra Kyrkogatan.

4. TEKNISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

Nederbördsdata

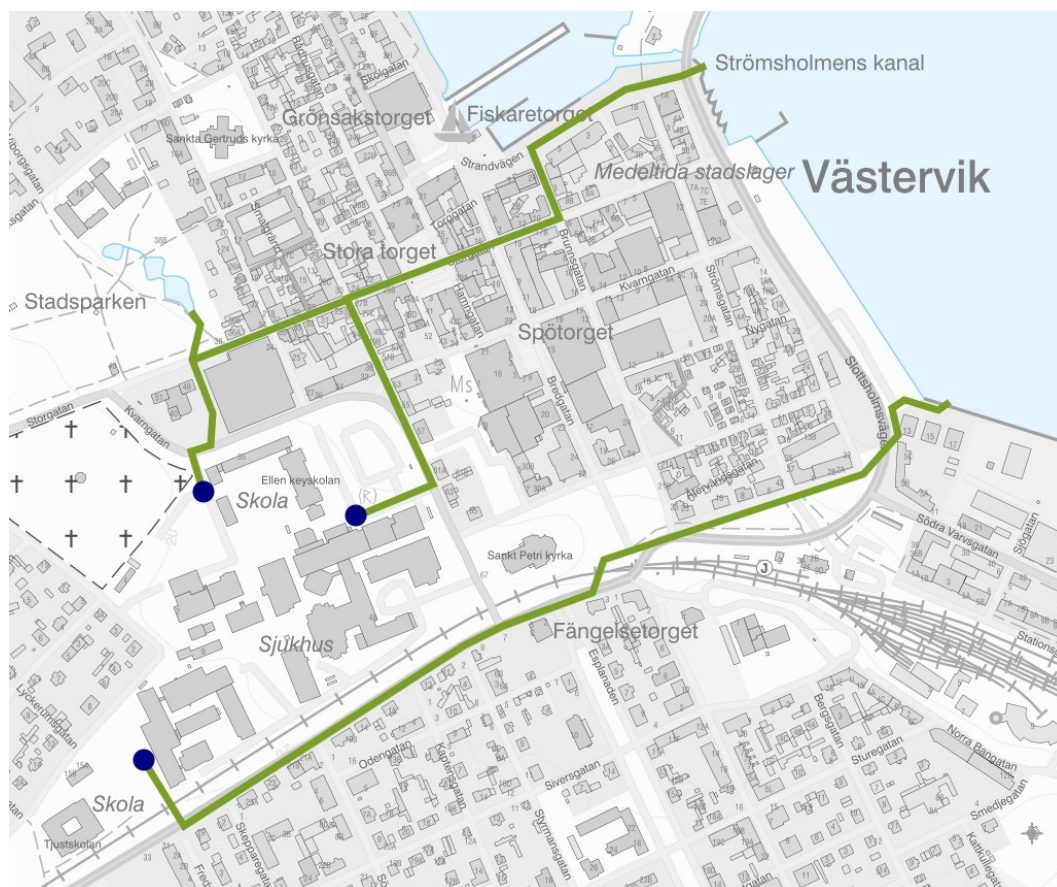
I Sverige och Norge ligger uppmätta värden för nederbörd mellan 250–6000 mm/år, det varierar mycket för olika områden. För utredningen har uppmätt och korrigerat normalvärde för mätperioden 1991–2020 från mätstationen i Västervik använts (674mm/år).

Grundvattennivåer

I samband med planering av byggnation av ny psykiatribyggnad utfördes en översiktlig miljöteknisk markundersökning. Denna visade att grundvattennivåer låg djupt, ca 6 meter under marknivå.

Befintligt ledningsnät

Planområdet ingår i ett verksamhetsområde för vatten, spillvatten och dagvatten, vilket innebär att Västerviks kommun ansvarar för att tillhandahålla vatten och avlopp i ett större sammanhang med hänsyn till människors hälsa och miljö. I det här fallet ligger ansvaret hos kommunens bolag, Västervik Miljö & Energi AB (VMEAB).

Figur 12. Figuren visar kommunala dagvattenledningar från planområdet och till dess utlopp i havet (gröna linjer). Anslutningspunkterna till planområdet är markerade som blå punkter.

Det finns tre identifierade anslutningspunkter för dagvatten från planområdet. Se figur 12. De två norra ansluter till samma dagvattenledning med gemensam utsläppspunkt i Skeppsbrofjärden. Dagvattnet från anslutningspunkten i nordväst går först via dagvattendammarna i stadsparken och utjämnas och renas till viss del, innan avledning sker till havet.

Dammarnas funktion är oklar. Det första flödet till dammarna efter ett regn är som regel mest förorenat. Det kommunala VA-bolaget Västervik Miljö & Energi anger att förmågan är god att fördröja dagvattenflödet, men antagligen har dammarna en sämre reningsfunktion. Dammarna byggdes främst utifrån estetiska skäl och mindre utifrån ett reningsperspektiv. Övrigt dagvatten från sjukhusområdet genomgår varken fördröjning eller specifik rening, innan det avleds till havet.

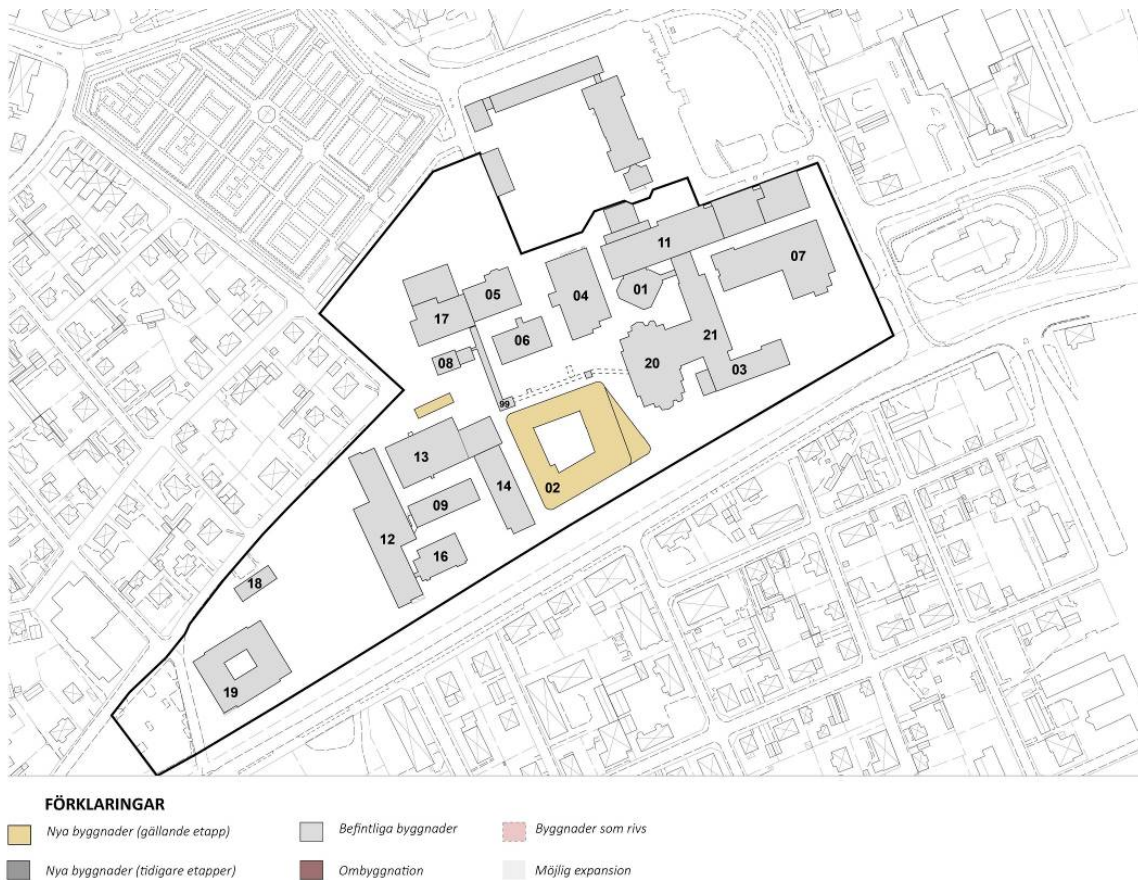
Enligt uppgift från Västervik Miljö & Energi är dagvattnet från Ellen Key-skolan kopplat till en spillvattenledning. Detta belastar kommunalt avloppsreningsverk med ökad risk för miljöproblem vid ett skyfall. Kommunen avser att åtgärda detta genom att koppla över skoltomtens dagvatten till en närliggande dagvattenkylvert.

5. INDATA/DIMENSIONERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

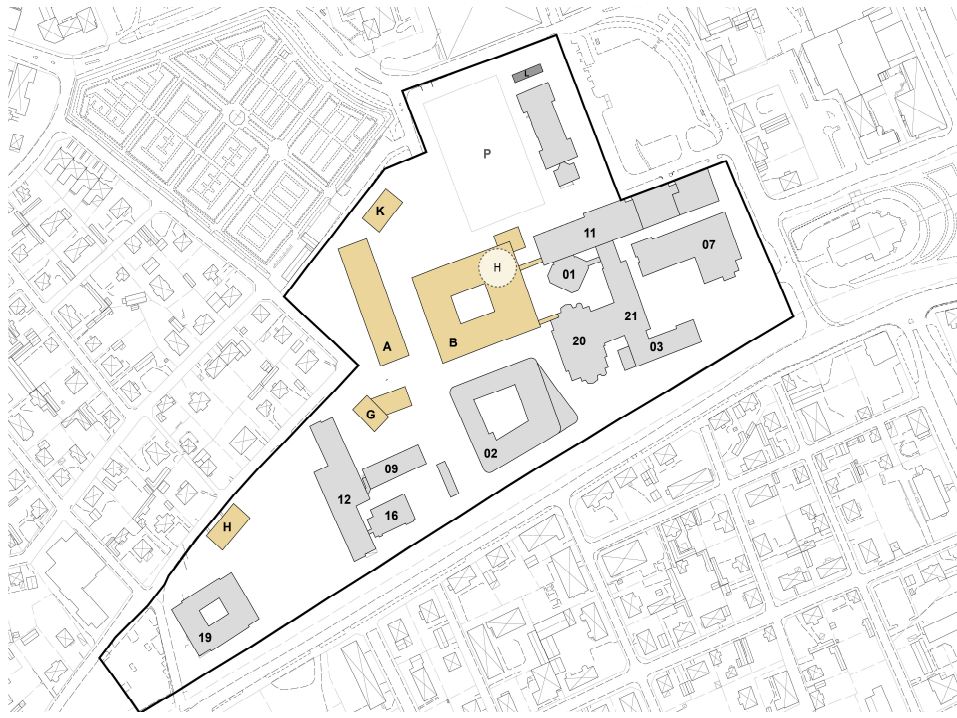
Markanvändning

Vid genomförandet av föreslagen exploatering kommer fördelningen av markanvändning att ändras. Den reducerade arean kan komma att öka vilket leder till en ökad dagvattenavrinning och transport av föroreningar. En ökad avrinning som behöver fördröjas och renas.

Exploateringen är tänkt att genomföras under tio etapper. För de **tre huvudetapperna 5, 7 och 10** presenteras beräkningar och åtgärder/ tekniska lösningar. Se situationsplaner i kartor/ figurer 13, 14, 15 och 16.

Figur 13. Nuläge år 2022/2023.

VERKSAMHETER

(inom parentes antal plan ovan mark inkl. teknikplan)

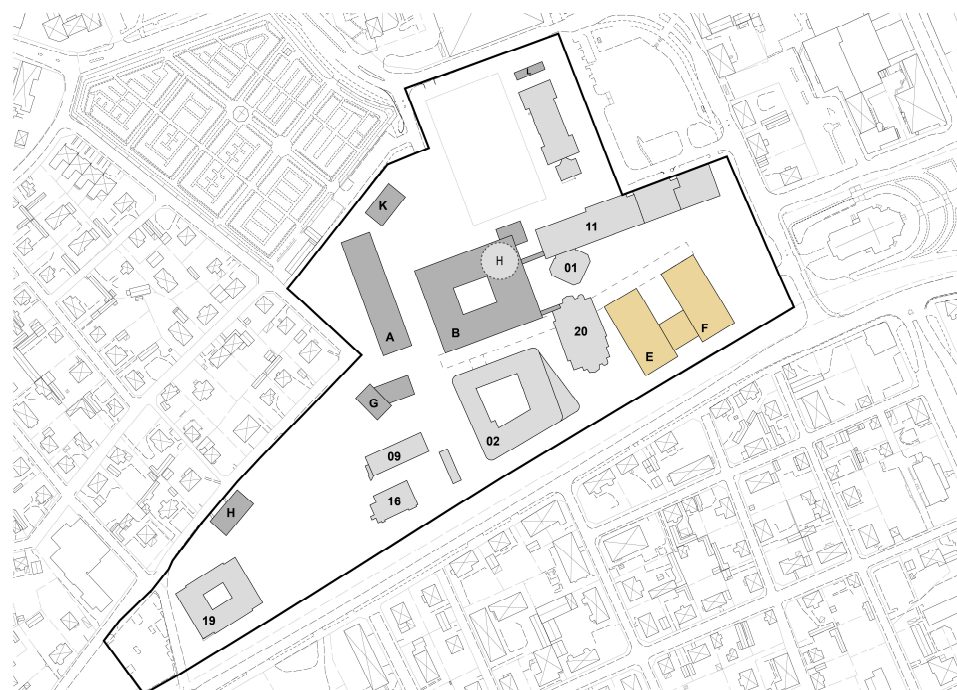
A (4)	Stödfunktioner så som drift, produktionskök, godsmottagning, läkemedelsförsörjning m.m.	B (8)	Teknikintensiv sjukvård	C, E, F (8;8;6)	Vårdavdelningar & mottagningar	D (-)	Möjlig expansion
G (1)	Bårhus	H, K, L (1;1;1)	Teknik	I, J (5; 3)	Mottagningar, habilitering, rehab m. m.		

FÖRKLARINGAR

Nya byggnader (etapp 1-5)	Nya byggnader (tidigare etapper)	Befintliga byggnader	Möjlig expansion

Figur 14. Föreslagen exploatering etapp 5.

VERKSAMHETER

(inom parentes antal plan ovan mark inkl. teknikplan)

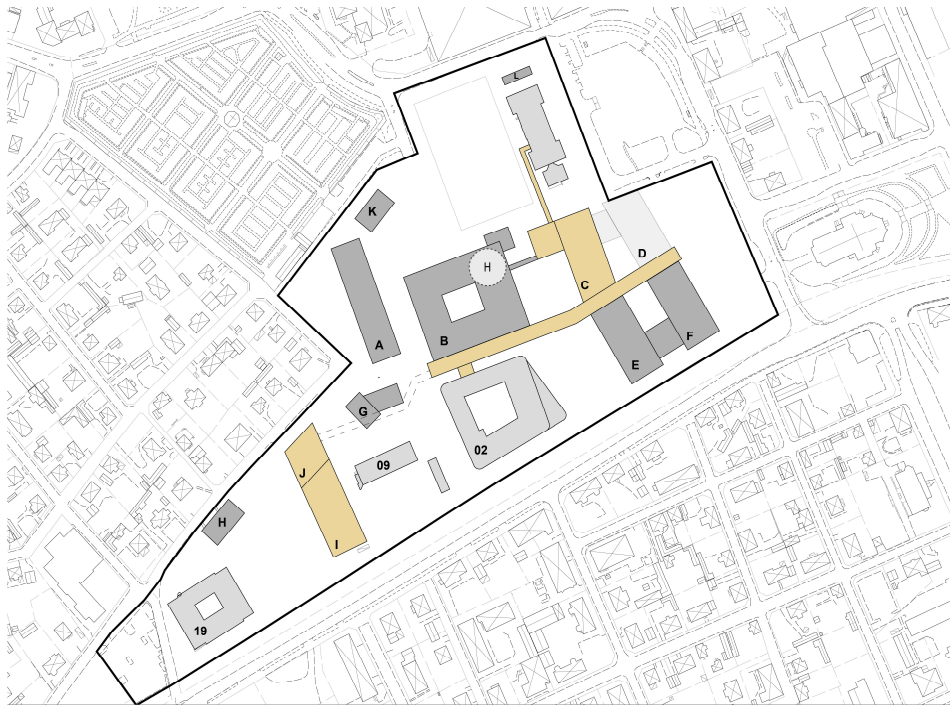
A (4)	Stödfunktioner så som drift, produktionskök, godsmottagning, läkemedelsförsörjning m.m.	B (8)	Teknikintensiv sjukvård	C, E, F (8;8;6)	Vårdavdelningar & mottagningar	D (-)	Möjlig expansion
G (1)	Bårhus	H, K, L (1;1;1)	Teknik	I, J (5; 3)	Mottagningar, habilitering, rehab m. m.		

FÖRKLARINGAR

Nya byggnader (etapp 6-7)	Nya byggnader (tidigare etapper)	Befintliga byggnader	Möjlig expansion

Figur 15. Föreslagen exploatering etapp 7.

VERKSAMHETER

(inom parentes antal plan ovan mark inkl. teknikplan)

A (4)	Stödfunktioner så som dräkt, produktionskök, godsmottagning, läkemedelsförsörjning m.m.	B (8)	Teknikintensiv sjukvård	C, E, F (8;8;6)	Vårdavdelningar & mottagningar	D (-)	Möjlig expansion
		G (1)	Bårhus	H,K,L (1;1;1)	Teknik	I, J (5; 3)	Mottagningar, habilitering, rehab m. m.

FÖRKLARINGAR

 Nya byggnader (etapp 8-10)	 Nya byggnader (tidigare etapper)	 Befintliga byggnader	 Möjlig expansion
--	--	---	---

Figur 16. Föreslagen exploatering etapp 10.

Vid genomförandet av föreslagen utbyggnad av Västerviks sjukhus jämfört med befintlig situation förändras fördelningen av markanvändning. Den reducerande arean ökar, vilket leder till en ökad avrinning från området. *Behovet av dagvattenfördröjning ökar.* Se jämförelse i följande tabell 2.

Tabell 2. Indata – ψ_v Volymavrinnings-koefficienter och area per markanvändning(ha).

Markanvändning	ψ_v	ψ_ψ	A1 Befintlig situation 2022	A2 Ny situation, etapp 5	A3 Ny situation, etapp 7	A4 Ny situation, etapp 10
Parkering	0,80	0,85	0,54	0,65	0,67	0,67
Takyta	0,90	0,90	2,9	2,7	2,3	2,5
Blandat grönområde	0,12	0,10	2,1	1,8	1,6	1,2
Asfaltsyta	0,80	0,85	3,5	3,9	4,5	4,6
Totalt			9,0	9,0	9,0	9,0
Reducerat avrinningsområde (ha_{red})			6,1	6,3	6,4	6,7
Reducerad dim, area (ha_{red})			6,2	6,5	6,6	6,9

Tabell 3. Indata Rinnsträcka, rinnhastighet och dimensionerande regnvaraktighet för resp. område.

Variabel		A1 Befintlig situation 2022	A2 Ny situation, etapp 5	A3 Ny situation, etapp 7	A4 Ny situation, etapp 10
Återkomsttid	år	2	20	20	20
Klimatfaktor	f _c	1,00	1,40	1,40	1,40
Rinnsträcka	m	200	200	200	200
Rinnhastighet	m/s	1,5	1,5	1,5	1,5
Dim. regnvaraktighet	min	10	10	10	10

Riktvärden och föroreningshalter i dagvatten

Västerviks kommun saknar bestämmelser avseende riktvärden för tillåtna halter av föroreningar i dagvatten. Som underlag för beräkning av föroreningsspredning från sjukhusområdet har använts riktvärden från Riktvärdesgruppen som jämförelsevärden. I rapporten benämnt **riktvärden S**. Dessa riktvärden användes senast vid liknande dagvattenutredning för Västervik, "Dagvatten utredning för detaljplan Gamla vattentornet samt del av Västervik 4:2, Afry 2021-10-11".

Riktvärden avser ämnen som har negativ påverkan hos vattenrecipient, i detta fall Skeppsbrofjärden. Förhållandena i havet utanför Västervik bedöms i flera avseenden vara likartade som i Stockholms inre skärgård och därmed lämpliga att använda i detta sammanhang.

*Denna rapport jämför även med mer moderna riktvärden som har tillämpats i många dagvattenutredningar, "Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till dagvattennät och recipient. Miljöförvaltningen, Göteborgs stad" Riktvärden **G1 och G2**.*

Skillnaderna vid mycket känslig recipient (G1) är betydligt strängare/ lägre riktvärden för fosfor (31%), kväve (62%), även för typiska dagvattenmetaller såsom zink (40%), koppar (56%) och krom (70%), dessutom för syreförbrukande och förorenande partiklar (62%).

Riktvärden S: (tabell 4)

Riktvärdesgruppen, Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, febr.2009. Utsläpp till mindre sjöar, vattendrag och havsvikar med direktutsläpp (avledning via kulvert).

Riktvärden G1: Riktlinjer och riktvärden för utsläpp till mycket känslig recipient.

Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till dagvattennät och recipient Miljöförvaltningen, Göteborgs stad, R2020:13.

Riktvärden G2: Riktlinjer och riktvärden för utsläpp till måttligt känslig recipient.

Reningskrav för dagvatten PM

Riktlinjer och riktvärden för utsläpp till måttligt känslig recipient. Miljöförvaltningen, Göteborgs stad 2021-03-11

Tabell 4. Riktvärden för ämnen som har negativ påverkan hos recipient. Nivå 1: direktutsläpp till recipient, Nivå 2: delområden, M: utsläpp till mindre sjöar, vattendrag och havsvikar, S: utsläpp till större sjöar och hav.

Ämne ¹	Nivå enhet	Mindre sjöar, vattendrag och havsvikar		Större sjöar och hav	
		1M	2M	1S	2S
Fosfor (P)	<i>µg/l</i>	160	175	200	250
Kväve (N)	<i>mg/l</i>	2,0	2,5	2,5	3,0
Bly (Pb)	<i>µg/l</i>	8	10	10	15
Koppar (Cu)	<i>µg/l</i>	18	30	30	40
Zink (Zn)	<i>µg/l</i>	75	90	90	125
Kadmium (Cd)	<i>µg/l</i>	0,4	0,5	0,45	0,5
Krom (Cr)	<i>µg/l</i>	10	15	15	25
Nickel (Ni)	<i>µg/l</i>	15	30	20	30
Kvicksilver ² (Hg)	<i>µg/l</i>	0,03	0,07	0,05	0,07
Suspenderad substans (SS)	<i>mg/l</i>	40	60	50	75
Oljeindex (olja)	<i>mg/l</i>	0,4	0,7	0,5	0,7
Benso(a)pyren ² (BaP)	<i>µg/l</i>	0,03	0,07	0,05	0,07

Referens Riktvärdesgruppen, Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, febr.2009.

6. BERÄKNINGAR

Flöden och volymer

Beräkningsprogrammet StormTac har använts för följande beräkningar.

För beräkning av erforderliga fördröjningsvolymer för ett 10-årsregn samt ett 20-års respektive ett 100-årsregn har ekvationen för $V_{d,max}$ använts, se förklaring av ekvationen nedan.

Ekvationen är härledd ifrån "9.2 Överslagsmässig beräkning av magasinsvolym - med hänsyn till rinntid", Svenskt Vatten P110. *Metoden tar hänsyn till rinntid och visar vilken regnvaraktighet som ger maximal erforderlig utjämningsvolym.*

$$V_{d,max}=0,06*t_r*(Q_{dim}-Q_{out,m})-V_c$$

$$Q_{out,m}=Q_{out}*f_{qred}$$

$$V_c=0,06*t_c*Q_{out}*(1-(((Q_{out,m}/\phi_d*A_d))/(I_c*f_c))))$$

$V_{d,max}$ = maximalt erforderlig utjämningsvolym (m³)

t_r = Regnvaraktighet (min)

Q_{dim} = dimensionerande flöde

F_{Qred} = Flödesregulerande faktor, vid pumpning = 1

$Q_{out,m}$ = Maximalt utflöde (l/s)

V_c = Den utjämnande effekten på erforderlig utjämningsvolym som tillrinningsförloppet innebär enligt Svenskt Vatten P110 (m³)

ϕ_d = Dimensionerande avrinningskoefficient

A_d = Dimensionerande avrinningsyta/reducerad area (ha)

t_c = Dimensionerande rinntid(koncentrationstid) (min)

I = Regnintensitet(l/s/ha) vid visst t_c och återkomstid

F_c = klimatfaktor.

0,06 används för att få övriga parametrar i angivna enheter.

Tabell 5. Flöden för respektive delområde.

		A1 Befintligt område etapp 0	A2 Ny situation, etapp 5	A3 Ny situation, etapp 7	A4 Ny situation, etapp 10
Tot. avrinning. årsmedel (basflöde + avrinning)	m ³ /år	47 000	48 000	48 000	50 000
Tot. avrinning. årsmedel (basflöde + avrinning)	l/s	1,5	1,5	1,5	1,6
Medelavrinning	l/s	840	2600	2600	2800

Dimensioneringen av erforderlig utjämningsvolym utgår från dimensionerande flöde och den regnvaraktighet som ger störst volym.

Tabell 6. Magasinsvolym och flöden beroende av olika återkomsttider samt magasinvolym.

Återkomsttid (år)	Område	Flöde (l/s)	Maxutflöde (l/s)	Magasinsvolym (m ³)
	A2 Ny situation, etapp 5			
10		210	840	780
20		2600	840	1200
100		4400	840	2900
	A3 Ny situation, etapp 7			
10		2100	840	840
20		2600	840	1200
100		4500	840	3000
	A4 Ny situation, etapp 10			
10		2200	840	890
20		2800	840	1300
100		4700	840	3200

Föroreningshalter

Programmet StormTac har använts för att beräkna föroreningshalter för planerad utveckling av sjukhusområdet med etappvis exploatering. Resultatet ska tolkas mer som en uppskattning än verkliga förhållanden då beräkningarna i StormTac bygger på schablonvärden för olika typer av markanvändning. Värdena i tabell 7. visar föroreningshalter före rening och tabell 8. efter rening. Den reningsform som är simulerad är *underjordiskt sedimentationsmagasin i form av rörmagasin*.

Tabell 7. Föroreningshalter (µg/l): dagvatten +basflöde) för delområden A1-A4 FÖRE RENING:

Jämförelse mot riktvärden S, G1 och G2 där **fet text** visar förhöjda halter (nära el. vid riktvärde) och gulmarkerad ruta **halter överstigande tillämpade riktvärden**, inkl. 10% felmarginal.

Styrande, lägsta riktvärde anges med grått.

		P	N	As	Pb	Cu	Zn	Cd	Cr	Ni	Hg	SS	Oil	Bensen	BaP
Riktvärden S		160	2000		8,0	18	75	0,40	10	15	0,030	40000	400		0,030
Riktvärden G1		50	1250	16	28	10	30	0,90	7,0	68	0,070	25000	1000	50	0,270
Riktvärden G2		150	2500	16	28	22	60	0,90	7,0	68	0,070	60000	1000	50	0,270
A1	Befintligt område etapp 0	72	1600	2,5	5,8	18	51	0,39	8,4	3,8	0,027	22000	380	0,32	0,019
A2	Ny situation, etapp 5	74	1600	2,5	6,1	18	50	0,38	8,4	3,9	0,030	23000	410	0,37	0,020
A3	Ny situation, etapp 7	75	1600	2,5	6,2	18	47	0,37	8,2	3,9	0,032	22000	460	0,37	0,021
A4	Ny situation, etapp 10	75	1600	2,5	6,2	18	48	0,37	8,4	3,9	0,032	22000	450	0,36	0,021

Tabell 8. Föroreningshalter (µg/l): dagvatten +basflöde) för delområden A1-A4 EFTER RENING: Jämförelse mot riktvärden S, G1 och G2 där **fet text** visar förhöjda halter (nära el. vid riktvärde) och gulmarkerad ruta **halter överstigande tillämpade riktvärden**, inkl. 10% felmarginal. Styrande, lägsta riktvärde anges med grått.

		P	N	As	Pb	Cu	Zn	Cd	Cr	Ni	Hg	SS	Oil	Bensen	BaP
Riktvärden S		160	2000		8,0	18	75	0,40	10	15	0,030	40000	400		0,030
Riktvärden G1		50	1250	16	28	10	30	0,90	7,0	68	0,070	25000	1000	50	0,270
Riktvärden G2		150	2500	16	28	22	60	0,90	7,0	68	0,070	60000	1000	50	0,270
A1	Befintligt område etapp 0	72	1600	2,5	5,8	18	51	0,39	8,4	3,8	0,027	22000	380	0,32	0,019
A2	Ny situation etapp 5	30	1400	0,87	1,6	5,7	17	0,16	2,4	1,8	0,012	9800	62	0,19	0,0085
A3	Ny situation, etapp 7	30	1400	1,0	1,6	5,7	16	0,15	2,4	1,8	0,013	9600	69	0,23	0,0090
A4	Ny situation, etapp 10	30	1400	2,1	1,6	5,7	17	0,15	2,4	1,8	0,013	9500	68	0,33	0,0090

Beräkningar/ datasimulering i programmet StormTac uppvisar en avgörande god reningseffekt för fosfor och typiska metaller såsom koppar, zink, krom samt för oljeämnen - dessa parametrar beräknas uppvisa för höga föroreningsnivåer innan föreslagen dagvattenrening. Även partiklar och PAH:er renas effektivt. För kväveämnen (nitrat och ammonium) är situationen annorlunda; reningsgraden visar sig där vara mindre effektiv. Lösningen, med underjordiska rörmagasin/ kassetter klarar riktvärden enligt Stockholmsmodellen, däremot inte de skärpta kraven för dagvatten som numera tillämpas i många nyare dagvattenutredningar; Göteborgsmodellen, riktvärden för utsläpp till mycket känsliga till känsliga ytvattenrecipienter.

Belastningen av kväveämnen bedöms generellt som den begränsande faktorn för ogynnsam tillväxt av alger och plankton i känsliga havsvikar. I allmänhet ökar kvävehalterna i dagvatten med urbanisering, en ökad trafikintensitet samt förtätad bebyggelse.

Gränsen mellan måttligt höga och höga halter enligt SGU:s Bedömningsgrunder för sjöar och vattendrag går vid 625 µg/l. Att jämföra med beräknade förhållanden för renat dagvatten vid Västerviks sjukhusområde som ligger drygt 2,2 gånger högre.

Undersökningar har visat att den reella reningseffekten för kväve i mindre dammar och våtmarker är relativt låg, i vissa fall t.o.m. lägre än 50%

I många fall tillämpas mindre stränga målvärden för kväveinnehåll i dagvatten med tanke på riktvärden för annat vatten, exempelvis vid utsläpp av renat avloppsvatten.

Observera: Ovanstående resultat ska bedömas med vetskapen om att beräkningarna enbart avser renings-effekten för rörmagasin -därtill föreslås kompletterande dagvattenhantering via regn-bäddar och/eller lokal markinfiltration.

Dagvattenutredningen föreslår dessutom kompensatoriska, förebyggande skötselåtgärder, där syftet är att ytterligare reducera kvävenivån i avgående dagvatten, åtminstone under sommarsäsongen. Se avsnitt 10.

7. SLUTSATSER OCH KOMMENTARER

Fördröjning

Som miljömål gäller att sjukhusområdet inte ska släppa ut ett större dagvattenflöde efter planerade om- och utbyggnadsetapper. Fördröjning av dagvatten anläggs motsvarande minst de volymer som anges i tabell 6 (beräkningar baserade på ett 20-årsregn).

Utredningen visar att man behöver fördröja nederbördsvolymen på minst 1 200 m³ för etapp 5, minst 1 200 m³ för etapp 7 samt minst 1 300 m³ för etapp 10.

Fördröjning av dagvatten föreslås i form av underjordiska kassetter eller rörmagasin i områden beskrivna under kapitel 8. *Utöver dessa områden anläggs med fördel mindre dagvattenlösningar i form av regnbäddar, dammar eller översvämningsytor mm.*

Rekommendation: *Inom detaljplaneprocessen har identifierats en konkurrens om markanvändning mellan behov av trafik, parkering samt dagvattenhantering och grönytor. Där så är möjligt, anläggs i första hand dagvattenlösningar med dammar eller översvämningsytor. Dessa synliga dagvattenanläggningar integreras med fördel med en varierande och artrik grönstruktur som skapar levande småbiotoper och trivsamma grönbåa stråk som ger sjukhusområdet en naturnära ekologisk struktur, i stället för alltför stora, vindutsatta ytor av asfalt och betong etc.*

Rening

Angivna riktvärden i tabell 4 bör inte överskridas då det finns risk för negativ påverkan på den känsliga ytvattenrecipienten Skeppsbrofjärden / Gamlebyviken.

Ur reningsynpunkt är särskilt viktigt att notera närsalter i form av kväveämnen (total-kväve). Halten totalkväve minskar endast med 12% med föreslagen dagvattenrening. Halten totalfosfor sjunker på samma sätt med 60%, halten koppar och zink med 60–65% och oljeämnen ännu mer. *Resultaten innebär att det främst är omfattningen av kväve-reduktion som bör vara i fokus vid val av dagvattenlösningar.*

Enligt beräkningar överskrids utredningens tillämpade stränga riktvärden för fosfor, koppar, zink, krom samt för oljeämnen utan någon dagvattenrening. Halterna kadmium och kvicksilver ligger omkring stränga riktvärden. Beräkningar påvisar behovet av anläggningar med varaktig renings-effekt. Efter simulering i StormTac av fördröjning med rörmagasin (i etapp 5, 7, 10) sjunker föroreningshalter under respektive stränga riktvärden.

Rörmagasinetens huvudsyfte är egentligen att fördröja dagvatten, men den reningseffekt som uppstår genom sedimentation är tillräcklig. För att uppnå en stabil sedimentation i rörmagasinet måste utloppen vara höjda och inte placerade i botten. Reningseffekten i dagvattenkassetter är betydligt sämre beroende på utebliven sedimentation. Väljer man denna fördröjningsmetod kan man inte räkna med någon reduktion av förorening. Metoden behöver i så fall kombineras med andra lösningar för dagvattenrening.

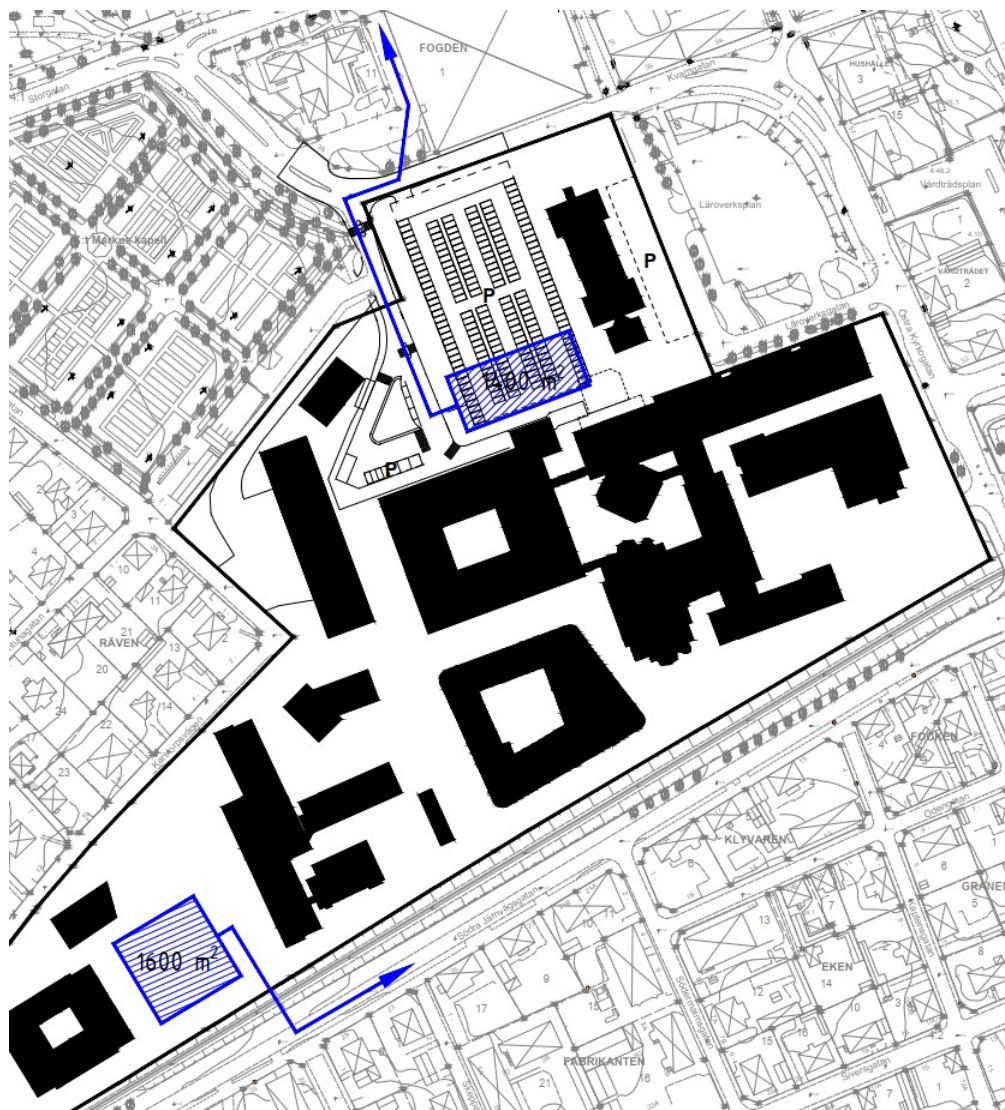
Utredningen föreslår att regnbäddar anläggs i samband med markytor som blir parkeringar. Asfaltytor genererar högst halt av föroreningar. Regnbäddar invid p-platser säkerställer att föroreningar i form av olja och metaller från fordon bryts ned resp. fastläggs innan avgående dagvatten når havet. Förutom föreslagen dagvattenrening, rekommenderas huvudmannen Region Kalmar län, förebyggande skyddsåtgärder vid skötsel av sjukhusområdets grönytor. Då kväve-gödselmedel undviks reduceras belastningen på avrinnande dagvatten. Risken för oönskad kontaminering av dagvatten är som högst då växternas näringsupptag är lägre, d.v.s. från senhöst till början av växtsäsongen.

8. TEKNISKA LÖSNINGAR

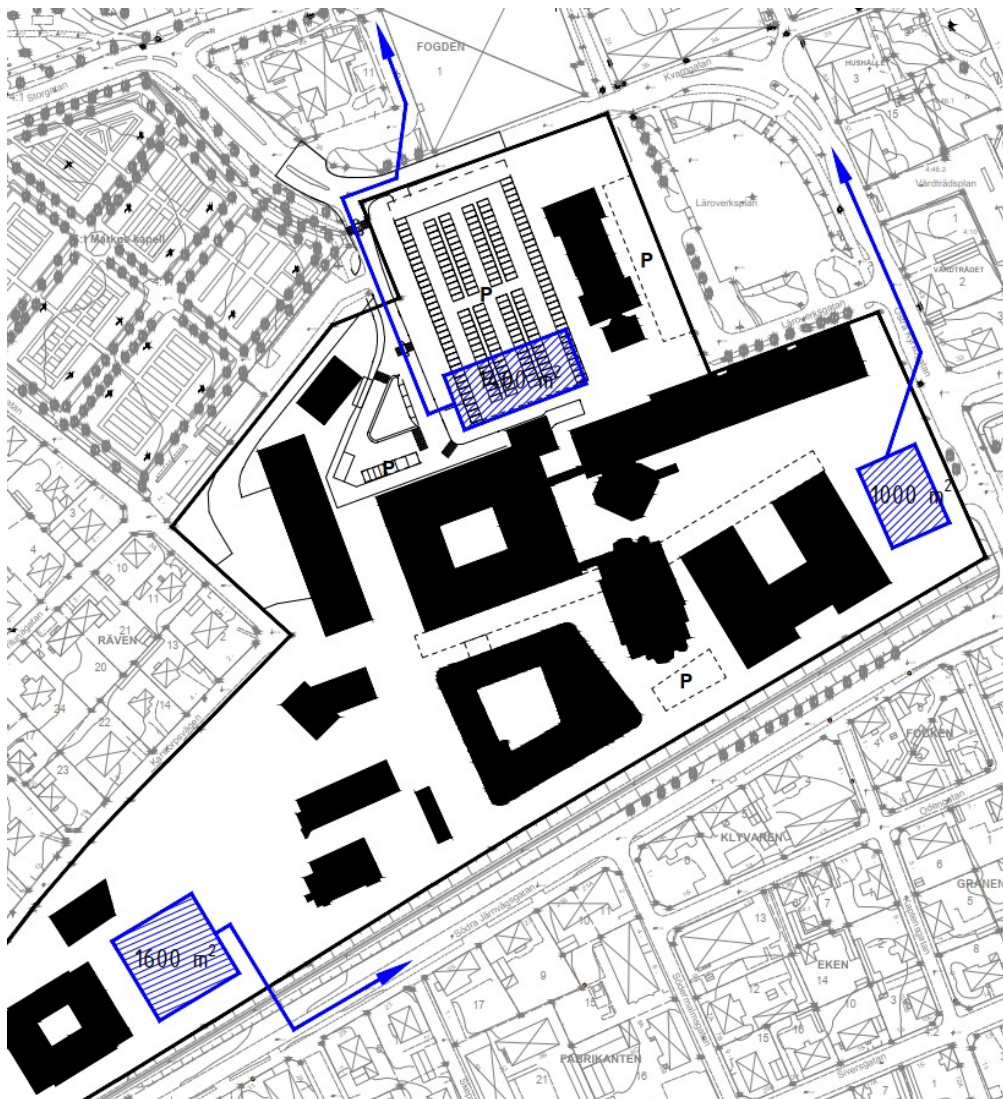
Förslag och motivering

Beräkningar visar att den tillgängliga markytan inom sjukhusområdet med marginal är tillräcklig för den föreslagna dagvattenhanteringen. Utredningen föreslår rörmagasin som huvudsaklig fördröjning av dagvatten, dessa kommer ta emot den större delen av det dagvatten som behöver fördröjas under de olika exploaterings-etapperna. Utrymmena för de underjordiska magasinen behöver samsas med det parkeringsgarage som kan behöva anläggas för att klara parkeringsbehoven. I följande kartor/ figurer 17–19 visas förslag på placering av dagvattenmagasin, avstämt med parkeringsutredning genomförd av Sweco 2022.

Den tillgängliga totala markytan för dagvattenmagasin uppgår till ca 4 800 m². Ett större underjordiskt huvudmagasin placeras i norr, väster om Ellen Keyskolan. Tillgänglig yta för detta dagvattenmagasin som mottar mest dagvatten uppgår till ca 1 400 m² (södra delen av nuvarande skolgård). Hit leds huvuddelen av sjukhusområdets dagvatten. Det dagvatten som på grund av för stora avstånd inte kan ledas till det norra magasinet, leds till mindre magasin i den västra respektive östra delen av detaljplaneområdet. Tillgänglig yta för det västra dagvattenmagasinet är ca 1 600 m² och för de östra magasinen 800 m² respektive 1 000 m².

Figur 17. Förslag på placering av dagvattenanläggningar under etapp 5.

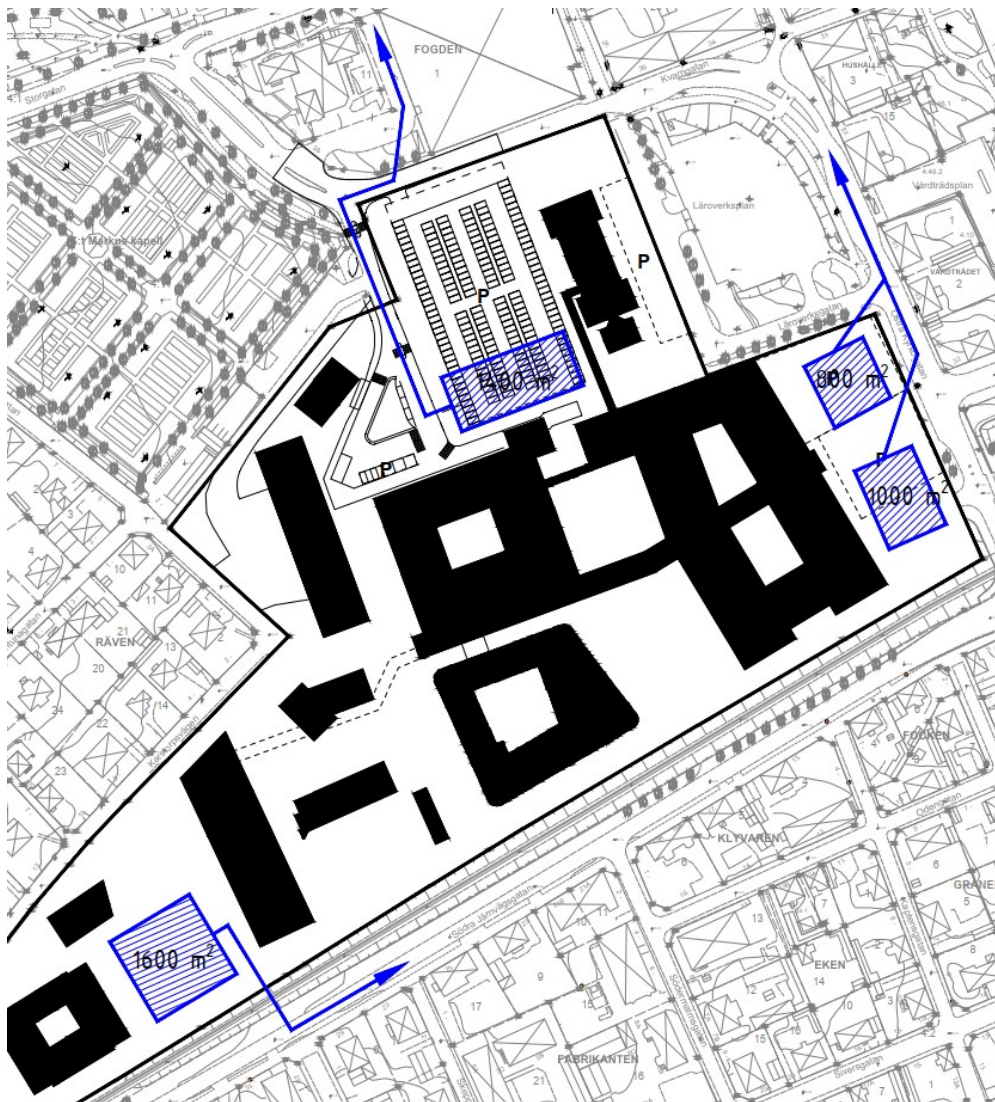
Figur 18. Förslag på placering av dagvattenanläggningar under **etapp 7**.

De tre underjordiska magasinerna ska ledas till olika dagvattenserviser för att fördela belastningen av dagvattenflöden i kommunens dagvattennät. Se pilar över rinnriktning i figur 17–19.

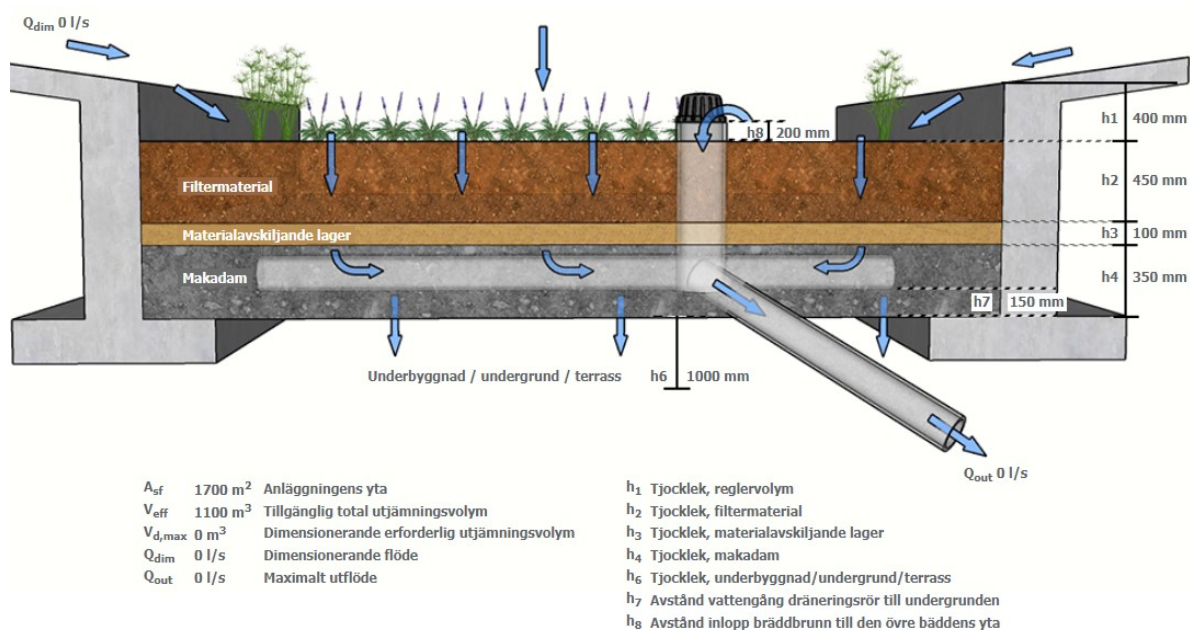
Vilken byggnad som kopplas till respektive magasin bestäms under detaljprojekteringsens skede. Denna utredning visar riktlinjerna i större drag hur fördröjning och rening av dagvatten inom sjukhusområdet ska struktureras. Rapporten utgör underlag för den nya detaljplanens MKB/miljökonsekvensbeskrivning.

Förutom rörmagasin föreslår utredningen att regnbäddar anläggs i anslutning till alla parkeringsytor där det visar sig vara möjligt. Regnbäddar skapar ytterligare fördröjning, men framför allt en förbättrad rening av relativt förorenat dagvatten. På de områden där parkeringsgarage anläggs och det inte är möjligt att anlägga regnbäddarna direkt ovanpå, bör de då anläggas utanför dessa ytor och vattnet ledas dit. Gräsytor och andra gröna områden intill asfaltytor nyttjas med fördel för lokal markinfiltration, vilket ytterligare förbättrar dagvattenreningen.

Inom detaljplaneprocessen har samråd mellan trafik, parkering och dagvatten definierat den södra delen av norra platsen (väster om Ellen Key-skolan) som bättre för underjordisk anläggning för dagvattenhantering och den norra delen för ett eventuellt parkeringsgarage.

Figur 19. Förslag på placering av dagvattenanläggningar under etapp 10 (avslutande utbyggnad enligt LOST)

Figur 20. Principskiss på regnbädd (StormTac). Där högre halt föroreningar förekommer i marken sker tätning med duk.

9. BESKRIVNING AV DAGVATTENLÖSNINGAR

Rörmagasin

Ett rörmagasin är ett underjordiskt magasin bestående av ett eller flera täta plaströr som anläggs med ett strypt, reglerat utflöde. På så vis skapas en fördröjningsvolym inne i de sammankopplade rören. Den enklaste formen av utflöde är ett strypt utflöde i form av ett rör av mindre dimension än inloppsroret. Vill man ha ett mer exakt utflöde som inte är beroende av vattentrycket i magasinet används en flödesregulator.

Rening sker i rörmagasinet i form av sedimentation och fastläggning. Det är viktigt att utflödet är en bit upp från botten vilket möjliggör en effektiv sedimentation. Rörmagasin anläggs ofta i anslutning till parkeringsplatser eller andra asfaltytor.

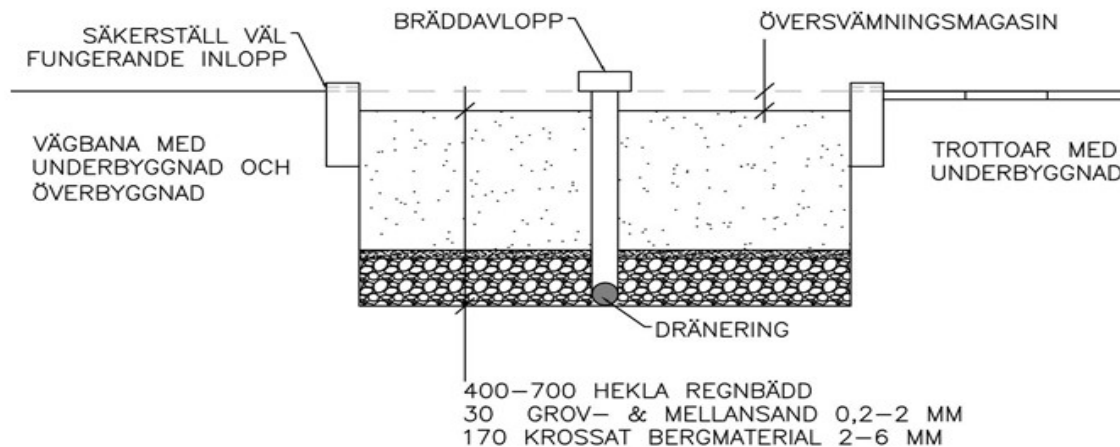

Figur 21. Exempel på rörmagasin (bild från Stockholm Vatten).

Regnbäddar

En regnbädd är en nedsänkt eller upphöjd växtbädd med funktion att fördröja och särskilt rena förorenat dagvatten. En nedsänkt regnbädd tar emot regnvatten från ytor medan en upphöjd tar emot takvatten. En regnbädd kan med rätt utformning och dimensionering behålla vatten i anläggningen och därmed jämna ut utgående flöden till nedströms dagvattennät. Under vegetationssäsongen upptas vatten i växterna. Beroende på typen av förorening (närsalter, metaller, oljeämnen etc.) anpassas växtval och utformning av regnbäddarna.

Uppbyggnaden består av ett dräneringslager i botten följt av en regnbäddszon (regnbäddsubstrat) och överst en översvämningszon. Vatten styrs in i regnbädden i det översta lagret, vid omkring-liggande marknivå, via inloppsledning eller brunn. Vattnet kan sedan spridas i översvämnings-zonen för att därefter lugnt infiltrera ner i den underliggande zonen. I detta lager upptas vattnet i biomassan eller fördröjs i övrigt. Beroende på vilket substrat och vilka växter som används, sker flödesminskning eller åtminstone flödes-utjämning/buffring samt en positiv vattenrening.

Figur 22. Principlösning för nedsänkt regnbädd. Regnbäddens uppbyggnad består av tre skikt. En översvämningsszon som kan svämma över vid extremväder, en buffertzon som ska fördröja lagra och/eller ta upp vatten under längre tid. I botten ett dräneringslager. Referens: Figur hämtad från www.baramineraler.se

Materialskiljande geotextiler mellan de olika zonerna bör undvikas, med tiden sätts de igen och minskar därför infiltrationsförmågan. Det är alltid lämpligt att ha ett bräddutlopp för tillfällena då bäddens kapacitet överskrids. Bräddutloppet sätts med fördel så högt som möjligt i bädden. Syftet är att skapa en anläggning för kontrollerad översvämning vid skyfall eller längre regnperioder.

Regnbäddar bör alltid förses med en dräneringsledning i botten som leder bort överskottsvatten då bädden är full. Dräneringsledningen kopplas till dagvattenssystemet nedströms i området. Dagvattnet kan med fördel ledas till flera regnbäddar i området eller till en styrbrunn innan det kopplas till en uppsamlade dagvattenbrunn på det kommunala ledningssystemet. I områden där möjlighet finns att styra utloppet kan fördröjningen av höga dagvattenflöden öka ytterligare. Det betyder att nedströms dagvattensystem belastas mindre, vilket i vissa fall kan vara viktigt.

Placering av regnbäddarna, väl tilltagna inlopp och höjdsättning av marknivåerna i området är avgörande för att vatten ska kunna ta sig in i regnbäddarna. Anläggningen kan med fördel ha flera inlopp. Det är viktigt att dagvattnet sprids över bäddens totala yta så att hela bäddkapaciteten används. När stora mängder vatten kommer med högre hastighet kan ytans struktur påverkas negativt. Bädden förses lämpligen med erosionskydd vid in- och bräddavlopp, t.ex. i form av gräsarmering.

Figur 23. Bild på regnbädd från Monbijougatan i Malmö. Tillfälliga nedsänkningar i kantstenen (se pilen) fungerar som inlopp där dagvatten tar sig in i regnbädden. Källa: baramineraler.se

I följande tabell visas hur stor fördröjningsvolym i förhållande till markyta som olika utformning/lagertjocklekar som regnbäddar innebär.

Tabell 9. Fördröjningskapacitet vid exempel på några zon- och lagertjocklekar. Beräkningen baseras på ett dräneringslager av makadam. Referens: www.baramineraler.se

Dimensionering			
Översvämningszonens djup	Bufferzon Hekla Regnbädd	Dräneringslager	Max Fördröjningskapacitet (L/m ²)
100	400 mm	200 mm	400
100	500 mm	200 mm	460
100	600 mm	200 mm	520
100	700 mm	200 mm	580

Om markförhållande tillåter kan regnbädden med fördel utformas med öppen botten för att möjliggöra markinfiltration (därmed en förbättrad dagvattenrening). Viktiga förutsättningar är att det inte finns risk för påtaglig förorenings-spridning och att grundvattnet finns på ett betryggande avstånd från bäddens botten. Infiltration ska inte ske i markzoner med förhöjda halter av metaller, polyaromatiska kolväten/ PAH:er eller andra komplexa kolväten.

Figur 24. Regnbäddar kombinerade som trafikhinder i stadsmiljön. Foto: Nicole Danielsson Ahumada 2017.

En regnbädd kräver noga utvalda växter som är anpassade för bäddens utformning och platsens förutsättningar. Växterna behöver tåla att bli ordentlig blöta under en kortare period men också klara av torra under längre perioder. Rätt val av växter ökar upptagning av näringsämnen och vatten och bidrar till rening och tömning av magasinet inför nästa regn. Växtbädden ger en grön och fin miljö. Regnbäddar i närhet till gator och vägar kan behöva ha mer salttåliga växter

Regnbäddar är ett sätt att hantera dagvatten effektivt men kan samtidigt ge ökad trivsel och mervärden i stadsmiljön. De kan bli ett naturligt inslag i uppbyggnaden av gator, användas som trafikhinder och avgränsande skydd för oskyddade trafikanter på gång- och cykelbanor. Grönskande och frodiga regnbäddar bidrar med estetiska kvaliteter och många ekosystemtjänster i staden såsom upptag av koldioxid och hälsoskadliga partiklar och kväveoxider, rening av luften i lokalmiljön, ökad biologisk mångfald, ger skugga, fungerar temperaturreglerande, ger ett förbättrat mikroklimat, mindre trafikbuller /mjuk dämpning) m.m.

Det finns olika leverantörer som är specialiserade på anläggning av regnbäddar. Funktionen utformas för den specifika platsen, liksom väsentlig planering för periodisk skötsel och underhåll.

Dagvattenkassetter

Dagvattenkassetter är underjordiska plastkonstruktioner, magasin som används för att fördröja dagvatten. Förmågan att rena vatten är liten eftersom de vanligtvis byggs med ett utlopp i botten. Med ett högre utflöde ökar reningsförmågan. Anläggningen kan byggas tät eller otät (öppen i botten). Vanligtvis, där markförhållande så medger, byggs magasinet så att dagvattnet kan infiltrera ner i marken, förutom direkt avrinning från magasinet.

Det är viktigt är att bestämma dimension på röret ut från magasinet. De flöden som är angivna som maxflöden styr val av dimension och lutning på utsläppsrör. Om det är för stort kommer inte magasinet fylla sitt syfte som utjämningsmagasin. Ett för litet rör riskerar att sätta igen. En annan möjlighet är att använda en brunn med flödesregulator för att styra utflödet.

Förslag på ytterligare dagvattenanläggningar

Exempel på andra möjliga åtgärder för rening och fördröjning av dagvatten innebär möjligheter att minska volymer på dagvattenkassetter och/eller dagvattendamm.

- Planteringar, buskar, träd och öppna gräsytor
- genomsläpplig markbeläggning vid parkeringsplatser i form av grus eller gräs i kombination med förstärkningsblock av plast eller gjutjärn alternativt betong med genomsläppliga fogar.
- Gröna takytor och i vissa fall gröna väggsegment

Exempel på genomsläpplig markbeläggning för parkering

Exempel på plantering för dagvattenhantering

Figur 25 och 26. Bilder som visar utformning av lokal markinfiltration respektive plantering för dagvattenrening

Åtgärder för fördröjning av dagvatten medför ofta en positiv påverkan på områdets utemiljö, i form av en större andel gröna ytor i anslutning till asfaltytor och byggnader. Åtgärderna kan kompensera för vissa grönytor som försvinner vid exploatering. Nedtagning av träd, bör dock kompenseras genom nyplantering. Närmare utformning av grönzoner såsom planteringar, gröna tak eller väggar sker i detaljprojekteringen inför om- och nybyggnation.

Genom att öka uppehållstiden för förorenat dagvatten i systemet, uppnås en förbättrad rening avseende organiska substanser, oljeämnen m.m. Åtgärden bedöms särskilt motiverad eftersom denna dagvattenutredning, påvisat teoretisk risk för högre halter av polyaromatiska kolväten/PAH:er. I beräkningsmodellen ingår ämnet bensapyren BaP. Denna substans avges bl.a. vid vedeldning och är känd för att vara potentiellt hälsostörande, bedöms kunna framkalla cancer.

Magasinsegenskaper och ytbehov för olika typer av dagvattenanläggningar

Se tabell nedan för olika anläggningstypers olika magasinsegenskaper och dess ytbehov. Denna tabell kan vara till hjälp vid projektering av mindre dagvattenlösningar i området.

Tabell 9. Jämförelse mellan magasinsegenskaper för olika anläggningstyper. Tabelldata hämtade från informationsskrifterna Stockholms stad "Dagvattenhantering, Riktlinjer för parkeringsytor" samt "Dagvattenhantering, Riktlinjer för kvartersmark i tät stadsbebyggelse"

Anläggningstyp	Magasinsegenskaper och ytbehov					
	Antaget ytmagasin ¹ (mm)	Antaget djup poröst lager ² (mm)	Antagen dränderbar porositet ³ (%)	Begränsande infiltrations-/tömnings-hastighet ⁴ (mm/h)	Andel i ytmagasin/poröst lager ⁵ %/%	Ytbehov ⁶ (m ² /100 m ² hårdgjord avrinningsyta)
Genomsläpplig asfalt	0	100	30	100	0/100	70
Genomsläpplig markstensbeläggning	0	200	30	50	0/100	35
Infiltration i grönyta (gräsyta)*	60	200	15	10	70/30	25
Vanlig skelettjord	0	1000	10	-	0/100	20
Luftig skelettjord	0	1000	30	-	0/100	6
Nedsänkt växtbädd*	80	500	15	50	40/60	10
Nedsänkt växtbädd*	150	500	15	100	40/60	5
Infiltrationsstråk*	200	500	15	20	75/25	9
Makadamdike	0	1000	30	1000	0/100	7
Magasin under mark	0	1000	100	-	0/100	2
Damm	0	1000	100	-	0/100	2

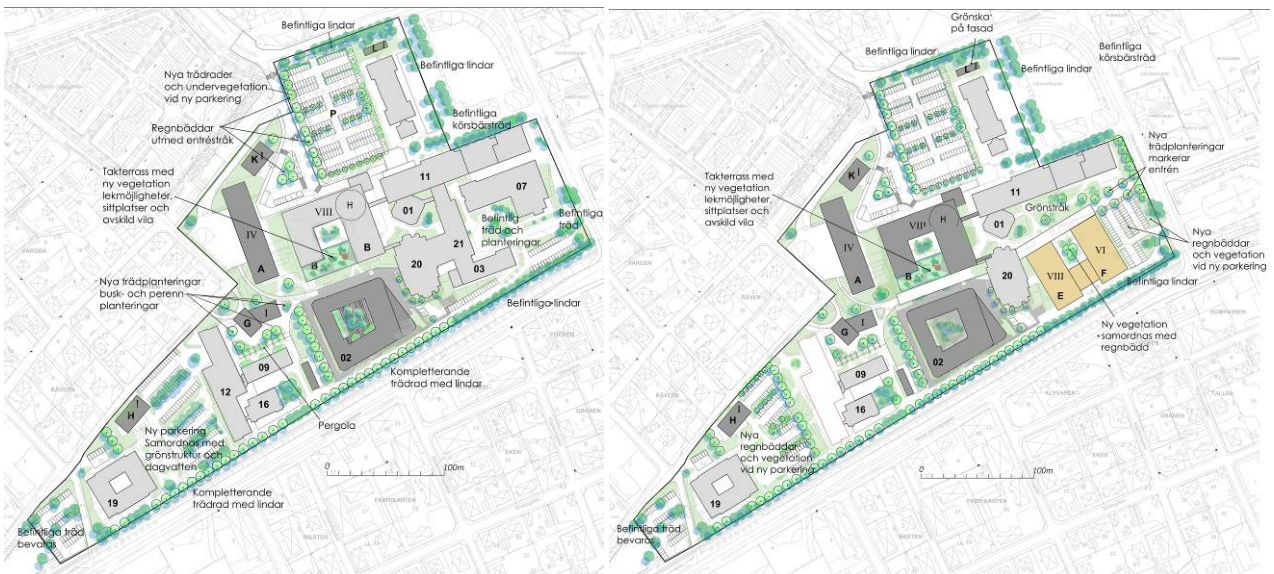
Anläggningstyp	Magasinsegenskaper och ytbehov					
	Antaget ytmagasin ¹ (mm)	Antaget djup poröst lager ² (mm)	Antagen dränderbar porositet ³ (%)	Begränsande infiltrations-/tömnings-hastighet ⁴ (mm/h)	Andel i ytmagasin/poröst lager ⁵ %/%	Ytbehov ⁶ (m ² /100 m ² hårdgjord avrinningsyta)
Extensiva gröna tak	0	100	30	50	0/100	100
Semi-intensiva gröna tak	0	200	30	50	0/100	100
Infiltrationsstråk*	200	500	15	20	75/25	9
Nedsänkt grönyta*	110	300	15	10	80/20	15
Infiltration i grönyta (gräsyta)*	60	200	15	10	70/30	25

10. GRÖNSTRUKTUR FÖR FÖRBÄTTRAD DAGVATTENRENING

Inom Västerviks sjukhusområde planeras under de närmaste decennierna en ökad satsning på grönstruktur, vilket bedöms resultera i flera positiva effekter som berör hälsoskydd och miljöskydd. I grönstrukturplanen finns förslag på placering av dagvattenhantering exempelvis regnbäddar.

Planerade lösningar framgår i Lokalstrategiplan LOST, Region Kalmar län med bl.a. framtagen grönstrukturplan. I detta avsnitt beskrivs ett urval planerade förbättringsåtgärder som har tagits fram i arbetsprocessen under år 2022 med ny detaljplan för sjukhusområdet.

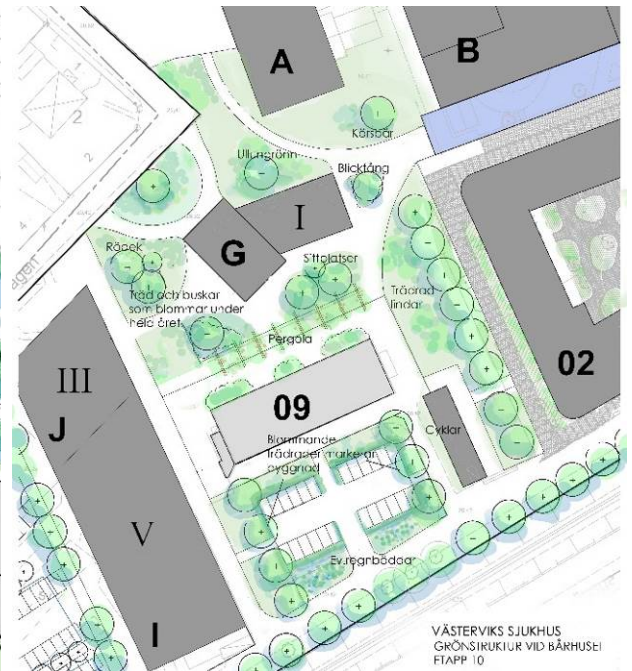
Följande illustrationer över grönstruktur finns med i detaljplanehandlingar och beskriver principer på satsningar för en avsevärt förbättrad grönstruktur. Då många faktorer kommer att förändras under de tio utbyggnadsetapper som anges i LOST, ska figurer ses som exempel på utformning.

Figur 27, 28. Situationsplan över grönstruktur, etapp 5 resp. etapp 7

Figur 29. Situationsplan över grönstruktur, etapp 10

Figur 30, 31. Detaljer grönstruktur vid huvudentren, etapp 5 respektive vid Bårhuset, etapp 10

VÄSTERVIKS SJUKHUS
GRÖNSIRUKTUR VID BÅRHUSET
ETAPP 10

11. REKOMMENDATIONER, FÖREBYGGANDE SKYDDSÅTGÄRDER

- Beroende på tilltagande väderproblem till följd av klimatförändring ökar behovet att anlägga byggnader på ett sådant sätt att de inte översvämmas. Dagvattenutredningen påvisar behov att vid nybyggnation vidta förebyggande skyddsåtgärder med avseende på identifierade rinnvägar och vattenstråk igenom sjukhusområdet. Risker för problem i samband med skyfall med översvämning ska beaktas så att byggnader och konstruktioner i närheten av rinnvägar inte placeras för lågt.
- Viktigt att säkerställa att inga instängda lågmarksytor skapas nära byggnader samt kritisk infrastruktur (t.ex. ställverk). Grundläggningen bör anpassas utifrån genomförd riskinventering. Syftet är att med fungerande lösningar kontrollera stora mängder dagvatten och därigenom minska risken för skador till följd av skyfall.
- Säkerställa beredskap vid intensiva nederbördsperioder med anpassad utformning av marknivån vid anläggande av parkering och körytor med mera. Avledning av dagvatten och "överskottsvatten" styrs ifrån byggnader och grundkonstruktioner, till gräs, andra grönytor eller strategiska hårdgjorda ytor såsom gruszoner, parkeringsplatser, gc-banor och angränsande lokalgator.
- System för dränering av byggnader anordnas med syfte att minska risken för oönskad dämning mot grundkonstruktioner då dagvattensystemets kapacitet överskrids. Under kritiska perioder pumpas dränvatten till dagvattenledningar.
- Vid detaljprojektering av ledningssystemet säkerställs så att dagvatten inte dämmer upp bakåt i ledningssystemet vid stora regn och därmed orsakar skador på byggnader etc.
- Tydliga skötsel och underhållsplaner för regelbunden kontroll och underhåll av dagvattensystem och fördröjningsanläggningar. En periodisk skötsel är viktig för att säkra dess långtidsfunktion. Igensättning av dagvattensystem reducerar kapaciteten samt ökar risken för lokal översvämning.
- En ökad mängd grönstruktur vid strategiska platser i nedströms flödesriktning för påverkat dagvatten förbättrar reningen. Nyttja möjligheter till lokal markinfiltration invid asfaltytor. Gräsytor, perenner buskar och träd har en positiv effekt genom att utjämna/ vid regn minska dagvattenflöden samt erbjuda biologisk rening/ reduktion av kväveämnen, fosfor, metaller samt partiklar, PAH:er och oljeämnen etc.
- Näringsläckaget via dagvatten kan och bör minimeras under senhöst-vinter-tidig vår med en strategisk dagvattenhantering. Kvävemängden i dagvattnet bör om möjligt nyttjas för optimal till bevattning, jämnt fördelat över områdets grönytor.
- Beroende på ekologiska risker för övergödning i ytvattenrecipienten Skeppsbro-fjärden, bör extern, extra kvävegödsling undvikas. Om så ändå sker, rekommenderas långsamverkande medel som tillförs växande vegetation, d.v.s. under vår och sommarsäsongen.